

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

MARKO ŠERBEL

**PRAVICA DO STATUSA BEGUNCA ZARADI
NARAVNIH POJAVOV IN NESREČ**

Diplomsko delo

Maribor, 2015

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRAVICA DO STATUSA BEGUNCA ZARADI
NARAVNIH POJAVOV IN NESREČ**

**Študent: Marko Šerbel
Številka indeksa: 71186097
Študijski program: UNI-B1-PRAVO
Študijska smer: Pravo
Mentor: prof. dr. Rajko Knez
Lektor: Barbara Tomažič**

Maribor, september 2015

Vsebina

POVZETEK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	1
2. STATUS BEGUNCA	4
2.1. KRATEK ZGODOVINSKI PRELED PROBLEMA BEGUNSTVA	4
2.2. OPREDELITEV POJMA BEGUNEC IN OKOLJSKI BEGUNEC	5
2.3. RAZLIKA MED STATUSOM BEGUNCA IN AZILANTA	7
2.4. TEMELJNE PRAVICE ²⁰ IN DOLŽNOSTI, KI PRIPADAJO BEGUNCEM ²¹	7
2.5. VPLIV POVEČEVANJA ŠTEVILA BEGUNCEV NA DRŽAVO	9
3. PREDSTAVITEV PROBLEMA OKOLJSKIH BEGUNCEV	10
3.1. NAČELO NEVRAČANJA (NON REFOULMENT)	10
3.2. BEGUNSTVO ZARADI NARAVNIH POJAVOV IN NESREČ	11
3.2.1. TEORIJE MEDNARODNIH ODNOSOV	11
3.2.2. RAZVOJ IZRAZA OKOLJSKI BEGUNEC	12
3.2.3. TIPOLOGIJA OKOLJSKIH BEGUNCEV	12
3.2.4. DELOVNA TEORIJA	13
3.2.5. KRITIKA TERMINA	14
4. PRISILNE MIGRACIJE ZARADI VPLIVA OKOLJA	15
4.1. TROPSKI CIKLONI IN NEVIHTE	16
4.2. VULKANSKI IZBRUHI IN POTRESI	17
5. PRISILNE MIGRACIJE ZARADI VPLIVA ČLOVEKA	19
5.1. KRČENJE TROPSKIH GOZDOV	19
5.2. GRADNJA JEZOV	20
5.3. JEDRSKE NESREČE, ONESNAŽEVANJE OKOLJA IN BIOLOŠKE VOJNE	21
6. KATERE DRŽAVE NA SVETU SE SOOČAJO Z NAJVEČJIM ŠTEVILOM OKOLJSKIH BEGUNCEV	23
7. PRAVNO IN DEJANSKO STANJE OKOLJSKIH BEGUNCEV	25
7.1. V Sloveniji	25
7.2. V Svetu	26
7.3. Preventivni pristopi k reševanju problema okoljskega begunstva	28
8. INTEGRACIJA BEGUNCEV NAZAJ V DRUŽBO	30
8.1. Opis problema	30
8.2. Je popolna integracija begunca v družbo na dolgi rok mogoča?	30
8.3. Katere države so so ne/uspešne pri integraciji in razlogi za ne/uspeh?	32

9. ZAKLJUČEK	36
10. LITERATURA.....	38

ZAHVALA

Za vso pomoč in koristne usmeritve skozi pisanje svojega diplomskega dela se zahvaljujem mentorju prof. dr. Rajku Knezu.

Posebna zahvala gre tudi mojim staršem, ki so mi omogočili študij, verjeli v moj uspeh in me na študijski poti venomer spodbujali.

POVZETEK

Diplomsko delo, ki je pred vami, obravnava problematiko statusa okoljskih beguncev. V današnji razviti družbi obstajajo zakoni, deklaracije in konvencije, katere urejajo zaščito človekovih pravic in njihovih temeljnih svoboščin. Kljub vsemu prihaja do pravnih praznin, ko določena skupina izpade iz okvira neke pravne zaščite. Ravno to se je zgodilo pri urejanju statusa oseb, ki so prisiljene zapustiti svoj matični teritorij, ko nepredvidljiv naravni pojav ali nesreča uniči njihov dom, rodovitno zemljo za pridelovanje hrane, kontaminira pitno vodo ali kako drugače vpliva na poslabšanje osnovnih pogojev za življenje. Prenaseljenost je z mojega zornega kota zagotovo pomembno vprašanje, s katerim bi se morale mednarodne organizacije intenzivneje ukvarjati, s tem pa posledično iskati možne rešitve za čim bolj složno normalizacijo trenutnega stanja.

Za okoljske begunce se lahko uporablja tudi termin notranje razseljeni ljudje, kar pomeni, da je ta skupina ljudi v večini primerov razseljena znotraj meja svoje matične države. Ravno v tem drugem poimenovanju lahko najdemo prvi poglobljeni razlog za nastanek pravne praznine glede pridobitve enakih pravic in zaščite kot begunci, ki zapuščajo državo izvora zaradi takšnega ali drugačnega strahu pred preganjanjem. Da lahko begunec uživa mednarodno zaščito po Konvenciji o statusu beguncev, mora izpolnjevati štiri s to konvencijo določene pogoje, od katerih pa nobeden ne vsebuje možnosti pridobitve statusa begunca zaradi vpliva višje sile.

Naravni pojavi in nesreče so nepredvidljiva višja sila, ki vedno bolj obsežno vpliva na človeška življenja. Vzrok za naraščanje naravnih pojavov in nesreč je lahko plod same narave ali pa brezobzirnega človeškega posega vanjo. Glavna predpostavka diplomskega dela bo, ali oseba sploh lahko pridobi status begunca zaradi naravnih pojavov in nesreč. V samem začetku bom predstavil pojem begunstva, begunske pravice in dolžnosti ter pojasnil nekatere pojme v povezavi z begunstvom. Poleg tega bom poskušal odgovoriti na vprašanje, ali je okoljskim beguncem zagotovljeno enako pravno varstvo kot ostalim vrstam beguncev. Na koncu se bom posvetil vprašanju, ali je možno osebo, ki pridobi status okoljskega begunca, uspešno integrirati nazaj v

normalno družbo do te mere, da ponovno samostojno zaživi in tako ne predstavlja več bremena državi.

Ključne besede: okoljski begunec, naravni pojavi, naravne nesreče, okoljski problemi, begunec, Konvencija o statusu beguncev, narava, pravna praznina

SUMMARY

The bachelor thesis in front of you is dealing with the issue of the status of environmental refugees. In today's developed society there are laws, declarations and conventions that are governing the protection of human rights and their fundamental freedoms. However legal gaps are still created, when a certain group is dropped out of a specific legal framework and security. This happened in regulating the status of persons which are forced to leave their home when an unpredictable natural phenomenon or an accident destroys their home, fertile land to grow food, contaminates drinking water supplies or otherwise affect the deterioration of basic living conditions. Overpopulation is from my perspective, certainly an important issue which should be discussed by the International Organizations more intensively, in order to look for possible solutions for the most harmonious normalization of the situation. Environmental refugees are otherwise also called internally displaced persons. That means that this group of people is in most cases displaced within the borders of their home state. Exactly in this second naming can be found the main reason for the emergence of legal gaps and obtaining equal rights of protection for refugees which left their origin country, because of fear of persecution. That a refugee may enjoy international protection under the Convention relating to the Status of Refugees, he or she must meet four of the Convention's specific conditions. None of them contains the possibility of obtaining refugee status due to force majeure. Natural phenomena and accidents are not anything but unpredictable force majeure, which always has an increasingly extensive impact on people's lives. The reason for the increase amount of natural phenomena and disasters can either be the result of the nature by itself or the result of careless human interferences in the nature. The main assumption of the thesis will be, if a person can obtain refugee status due to causes of

natural phenomena. At the very beginning of the diploma thesis I'll present the concept of refugees, their rights and duties, and i will give an explanation of some other concepts in the context of refugees. In addition, I'll be also dealing with the question of whether environmental refugees enjoy the same legal protection as other types of refugees. In the end, I will answer the question how to integrate a refugee back to the normal society to the point where he can again live alone without the countries help.

Keywords: *environmental refugee, Natural phenomena, natural disaster, environmental issues, refugee Convention relating to the Status of Refugees, Nature, Lacuna*

SEZNAM KRATIC, AKRONIMOV IN SLOVAR TUJK

ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EU	Evropsko unija
IRO	International Refugee Organization (Mednarodna organizacija za begunce)
OAE	Organizacija afriške enotnosti
OZN	Organizacija združenih narodov
SDČP	Splošna deklaracija človekovih pravic
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Urad Visokega komisariata Združenih narodov za begunce)
ZDA	Združene države Amerike
ŽK	Ženevska konvencija
Npr.	na primer
Oz.	oziroma
Str.	stran
t.i.	tako imenovani
tj.	to je
de iure	pravno
de facto	dejansko
lex specialis	posebni predpis (razveljavi splošnega)
ibidem	prav tam
ius cogens	kogentne norme (pravna norma prisilne narave)
ipso facto	(prav) zaradi tega (dejstva)
non refoulement	nevračanje
sui generis	svoje vrste
ultima ratio	zadnje sredstvo

1. UVOD

»Občutka, da vsako naše dejanje vpliva na celoten okoljski in družbeni sistem, se moramo znova naučiti, saj nas edino to morda še ohrani kot vrsto, ki živi v ravnovesju s svojo biosfero.« (Marko Peljhan)

Migracije v grobem delimo na prostovoljne in tiste, v katere nas prisili neka druga sila, pa naj bo ta bodisi plod človeka ali narave. Pri prvih se oseba, ki imigrira, to je migrant, sam odloči za odhod drugam s ciljem po iskanju boljših pogojev za življenje. Pri neprostovoljnih migracijah pa je oseba, t. i. begunec, prisiljena zapustiti matično državo zaradi totalitarističnih režimov, vojn ali drugih razlogov. Slednji bodo glavni predmet razprave za nastanek moje diplomske naloge.¹

Ljudje smo najbolj sebična živalska vrsta tega planeta in ta lastnost nas bo na dolgi rok stala kvalitetnega in dolgega obstoja. Ne samo da iz okolja črpamo vse tiste dobrine, ki jih nujno potrebujemo za preživetje, ampak si jemljemo še več. Naš pohlep in nezadovoljstvo z obstoječim imetjem nas ženeta v izkoriščanje preko razumnih meja naravnega ravnovesja.

Ekosistem in narava sta ustvarila človeka, ta pa očitno samozavestno razmišlja, da lahko s svojo inteligenco in silo stopa na njeno ciklično pot ter jo spreminja. Edina mogoča opcija kakršne koli »kontrolne« je simbioza z mati naravo in nič drugega. Vsi ti intenzivni posegi vanjo in izkoriščanje so pripeljali do prvih negativnih posledic, s katerimi se je začela soočati sodobna družba. Okoljski megatrendi² iz leta v leto naraščajo in presenečajo s svojo intenziteto. V geografski stroki se za proces spreminjanja okolja uporablja termin degradacija.³

¹ Peljhan M., 2009, Emisija nemogoče. Delo; URL: <http://www.delo.si/clanek/94251> (26. 12. 2014)

² Okoljski megatrend

³ *Degradacija ali razvrednotenje okolja je slabšanje oziroma zmanjšanje ekološke vrednosti okolja zaradi različnih škodljivih sprememb. Te spremembe so lahko biološke, fizikalne ali kemične. Degradacijo okolja v veliki meri povzročajo predvsem človek s svojimi nevarnimi posegi v okolje oziroma poizkusi. Posledice degradacije okolja se kažejo predvsem v delovanju ekosistema, saj velikokrat prihaja do najrazličnejših motenj. Najpogosteje so to motnje v procesu kroženja elementov, motnja pretoka energije ter motnja samoregulacijskih sposobnosti v ekosistemu. Degradacija okolja pa zavzema tudi degradacijo ozračja, tal in voda.*

Degradacija geografskega in pokrajinskega okolja je preobrazba okolja s porušenim naravnim ravnovesjem zaradi prekomernega obremenjevanja ali zmanjševanja samočistilne sposobnosti okolja in njegovih sestavin.⁴ Naravne katastrofe različnih kategorij so postale eden izmed glavnih razlogov 20. stoletja, zaradi katerega morajo osebe množično zapuščati svoje domove v strahu za svoje življenje in življenje svojih družinskih članov.

Problem, ki ga bom reševal skozi svoje diplomsko delo, je povezan z urejanjem statusa okoljskih beguncev, ki so bili zaradi povečanega števila okoljskih katastrof in nesreč v zadnjih letih prisiljeni zapustiti svojo domovino. Samo leta 2013 je bilo več ljudi razseljenih zaradi naravnih katastrof kot pa oboroženih konfliktov. Tajfuni, hurikani in druge naravne nesreče so v 119 državah sveta povzročili razselitev 22 milijonov ljudi.⁵ Osredotočil se bom tudi na problem zaščite teh oseb in stopnjo ozaveščenosti držav glede reševanja begunske situacije.

Zaradi naravnih pojavov in nesreč so večinoma prizadete tiste skupine ljudi, ki že živijo na pragu revščine in jih le-ta pahne še globlje. Zato se mi zdi smiselno dati poudarek tudi na možne preventivne ukrepe, ki bi jih lahko države izvajale, v kolikor vedo, da je določena družba naseljena na območju, ki je izpostavljeno tveganju za nastanek naravne katastrofe ali nesreče. Primer: že v preteklosti je na tem območju prišlo do naravnega pojava.

Na koncu bom poizkušal ugotoviti, ali je integracija okoljskih beguncev mogoča do te mere, da na neki točki ne predstavljajo več socialnega bremena državi. Pri tem bom upošteval razloge za neuspešno integracijo in mogoče rešitve, ki bi lahko vplivale na boljšo vključitev te ranljive skupine nazaj v družbo.

⁴ *Smrekar A.*, 2006. Zavest ljudi o pitni vodi. Ljubljana, Založba ZRC, str. 16.

⁵ *Kajtažovič T.*, Okoljske katastrofe samo lani razselile 22 milijonov ljudi; URL: <http://www.mladina.si/160372/naravne-katastrofe-samo-lani-razselile-22-milijonov-ljudi/> (4. 1. 2015)

2. STATUS BEGUNCA

2.1. KRATEK ZGODOVINSKI PREGLED PROBLEMA BEGUNSTVA

Mednarodna skupnost se je s problemom begunstva pričela ukvarjati v začetku 20. stoletja. Obdobje pred in med drugo svetovno vojno so zaznamovali begi, izgoni in deportacije. Med letoma 1917 in 1922 je zaradi vojne in revolucije v Rusiji več kot milijon Rusov zapustilo svoje domove, v začetku 20. let pa je na tisoče Armenijcev zapustilo Turčijo, da bi se izognili preganjanju in poboju.⁶ Sporazum o pravnem položaju ruskih in armenskih beguncev iz leta 1926 je definiral ruskega begunca kot osebo, katere matična država je Sovjetska zveza,⁷ pod pogojem, da ta oseba ne uživa zaščite matične države in nima priznanega drugega državljanstva. Zaradi vedno večjega števila ljudi, ki so želeli ubežati Hitlerjevemu režimu, sta bila leta 1936 pod okrilje Društva narodov sprejeta začasni sporazum o položaju nemških beguncev in dve leti kasneje Konvencija o položaju nemških beguncev.⁸

Do leta 1951 ni bilo splošne opredelitve pojma begunec. Obravnavan je bil le kot oseba, ki mu država njegovega izvora ni dajala formalne zaščite. Zato jo je zapustil. Večje selitve so se zgodile še v zadnjem obdobju druge svetovne vojne in v prvih letih po njej, ko je okoli 14 milijonov Nemcev pobegnilo iz območij celotne Evrope.⁹ Dejansko stanje je mednarodno skupnost prisililo, da se je pričela podrobneje ukvarjati s problemom begunstva. Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN), ki je nasledila Društvo narodov, je leta 1946 ustanovila Mednarodno organizacijo za begunce (angl. »International Refugee Organization« – v nadaljevanju IRO) kot začasno specializirano agencijo za obdobje od leta 1946 do 1952. Njen namen je bil pomagati beguncem in ostalim razseljenim ljudem, ki se niso mogli oz. se niso hoteli vrniti v svoje države. Delovanje agencije je obsegalo: postopek odločanja o statusu, registracijo, skrb za begunce v taboriščih, poklicno usposabljanje, usmeritev za ponovno naselitev, vračanje v domovino in preselitev v drugo državo.¹⁰

⁶ *Hataway J.C.*, The development of the Refugee Definition in International Law; str. 2–6.

⁷ Sovjetska zveza oz. Zveza sovjetskih socialističnih republik

⁸ *Lapaš D.*, 2008, Međunarodnopravna zaštita izbjeglica, str. 1.

⁹ *Hadžiahmetović A.* in sod., 2008, str. 9.

¹⁰ Povzeto po Encyclopedia Britannica, International Refugee Organization; URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/291218/International-Refugee-Organization> (6.1.2015)

Zaradi omejenosti mandata IRO in ker problematika beguncev še ni bila rešena, je bil leta 1950 po sklepu Generalne skupščine OZN ustanovljen Urad Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (ang. United Nations High Commissioner for Refugees – v nadaljevanju UNHCR).¹¹

Vzporedno z ustanovitvijo UNHCR-ja je potekala priprava temeljnega akta. Leta 1951 je bila sprejeta še danes veljavna Konvencija o statusu beguncev, s katero so na mednarodni ravni uredili njihovo zaščito. Da bi se ohranila kontinuiteta mednarodne zaščite, ki so jo omogočali predhodni instrumenti, konvencija v prvem A členu določa, da se slednja uporablja samo za osebo, ki je veljala za begunca v skladu s predhodnimi sporazumi, konvencijami in statutom IRO.¹²

2.2. OPREDELITEV POJMA BEGUNEC IN OKOLJSKI BEGUNEC

V skladu s prvim členom Konvencije o statusu beguncev pridobi status begunca oseba, ki je zapustila svojo matično državo zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti določeni družbeni ali politični skupini.¹³ Kljub temu da konvencija iz leta 1951 še vedno ostaja ključni pravni dokument za določanje statusa begunca, njihovih pravic in dolžnosti, se je potrebno zavedati dejstva, da se je svet v zadnjih 60 letih drastično spremenil, z njim pa tudi sama dinamika premikov.¹⁴ Nedopustno je, da je določena skupina ljudi izvzeta iz okvira pravne zaščite zaradi pomanjkljivosti same definicije begunca, ker mednarodna skupnost ne opravi svoje dolžnosti implementacije pravnih instrumentov družbenim in okoljskim spremembam. Vodilni politiki se na vseh konferencah glede okoljskih in begunskih vprašanj radi dogovarjajo o možnih rešitvah, na koncu pa do dejanskih ukrepov pride počasi. Ljudje, prisiljeni v neizbežno situacijo, pa žal ne morejo dolgo čakati. Nekako jih je treba preskrbeti in urediti njihov nedorečen položaj. Ravno to se je zgodilo z okoljskimi begunci.

¹¹ UNHCR, Priročnik o postopkih in kriterijih za določitev statusa begunca v skladu s Konvencijo iz leta 1951 ter protokolom iz leta 1967 o statusu beguncev, 1992, str. 4.

¹² *Ibidem*, str. 8.

¹³ Povzeto po *Goodwin-Gill G.S.*, *The refugee in international law*; 1996, Oxford Press, str. 8.

¹⁴ Povzeto po *Resources for Speakers on Global issues, Refugees*; URL: <http://www.un.org/en/globalissues/briefingpapers/refugees/nextsteps.html> (10.1.2015)

Okoljski ali ekološki begunci so osebe, ki so zaradi naravnega pojava ali nesreče prisiljene zapustiti svoje tradicionalno okolje, na katerem zadovoljujejo svoje vsakodnevne osnovne življenjske potrebe.

V veliki večini primerov naravna katastrofa ali nesreča udari znotraj meja določene države, zato se prizadete osebe razselijo na njenem ozemlju.

Obstajajo tudi primeri, ko ljudje nimajo druge izbire, kot v procesu evakuacije poiskati pot na varno s prečkanjem mednarodne meje.

Na tej točki se torej soočim s problemom, zakaj njihov položaj ostaja nedorečen.

- Prva predpostavka za določitev statusa begunca je namreč, da oseba pri razseljevanju prečka mejo svoje matične države.¹⁵
- Druga predpostavka, ki ravno tako ni izpolnjena, da bi okoljskim beguncem lahko zagotovili s Konvencijo določeno zaščito ali da bi jih lahko klasificirali vsaj kot migrante, pa je strah pred preganjanjem. Le-ta mora biti nujno produkt politične ali kakšne druge družbene prisile.¹⁶

Na tej točki se vprašam, zakaj se snovalcem konvencije ni zdelo jasno, da človeku strah in instinkt po begu lahko sproži tudi naravna katastrofa?

2.3. RAZLIKA MED STATUSOM BEGUNCA IN AZILANTA

Institut za mednarodno pravo je leta 1950 v angleškem Bathu definiral azil v njegovi moderni obliki kot zaščito, ki jo podeli država osebi, ki jo išče na njenem teritoriju ali na drugem kraju, ki je pod nadzorom njenih organov.¹⁷ Azil in mednarodna zaščita sta bila prvotno pojmovana kot enaka instituta, ki sta bila odvisna od diskrecije poglavarja države. Danes sta azil in mednarodna zaščita ločena koncepta. To pomeni, da zaščita, podeljena preko teritorialnega azila, ne sme biti zamenjana s tisto, ki je pridobljena preko priznanega statusa begunca v smislu Konvencije o statusu begunca iz leta 1951 (v nadaljevanju Ženevska konvencija). Mednarodna zaščita je stvaritev mednarodnega prava, ki ima svoje korenine v določbah Ženevske konvencije, medtem ko je azil

¹⁵ Povzeto po *Bayefsky A.F.*, *Human rights and refugees, internally displaced persons and migrant workers*; Nijhoff, 2006, Leiden, str. 10.

¹⁶ *Ibidem*, str. 10.

¹⁷ *S. Da Lomba*, 2004, *The right to Seek Refugee Status in the European Union*, str. 8.

posebna pravica države.¹⁸ Čeprav mednarodno pravo človekovih pravic in mednarodno begunsko pravo ne priznavata pravice do azila, lahko pravico do iskanja statusa begunca izpeljemo iz 1(A)(2) člena Ženevske konvencije, ki države pogodbenice pravno zavezuje k podelitvi statusa begunca tistim iskalcem azila, ki padejo pod domet tega člena.¹⁹

2.4. TEMELJNE PRAVICE²⁰ IN DOLŽNOSTI, KI PRIPADAJO BEGUNCEM²¹

Zakon o azilu v prvem odstavku 47. člena določa, da imajo begunci, ki jim je bil priznan status begunca, pravico do:

- stalnega prebivališča,²²
- denarne pomoči,
- najnujnejših stanovanjskih prostorov,
- zdravstvenega varstva,
- šolanja in izobraževanja,
- pomoči pri vključevanju v okolje,
- zaposlitve in vključevanja v druge oblike aktivne politike zaposlovanja.²³

Poleg zgoraj omenjenih pravic beguncev Ženevska konvencija navaja še naslednje:

- svoboda gibanja – beguncu mora biti omogočen lasten izbor kraja bivanja in neomejeno gibanje na ozemlju RS,
- pravica do osebne dokumenta, v kolikor so brez,
- pravica do potnih listin za zakonito prečkanje državnih meja, v kolikor razlogi nacionalne varnosti ali javnega reda vелеvajo drugače,
- pravica do prenosa svojega imetja v novo državo,
- pravica do enakih sodnih in drugih taks v primerjavi s slovenskimi državljani.²⁴

¹⁸ *Ibidem*, str. 8–9.

¹⁹ *S. Da Lomba*, op. cit., str. 8.

²⁰ *Pravice beguncev so urejene b XI. Poglavju ZMZ, načine in pogoje za zagotavljanje teh pravic pa ureja Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito, UR.I.RS, št. 67/2008.*

²¹ *Z izrazom begunec so v tej točki mišljene vse osebe, ki jim je priznan status mednarodne zaščite po ZMZ, ki vključuje status begunca in status subsidiarne oblike zaščite.*

²² *Pravica do stalnega prebivanja v Republiki Sloveniji, je časovno neomejena vendar je vezana na status begunca. To pomeni da s prenehanjem statusa begunca "eo ipso" preneha tudi pravica do stalnega prebivanja.*

²³ Povzeto po Zakon o azilu, člen 47(1); URL: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=42366> (13. 1. 2015)

Pravico biti begunec, ki jih določa zakon o azilu,²⁵ imajo samo tujci, ki jim je bil status begunca priznan iz razlogov, določenih v Ženevski konvenciji ali na podlagi azila iz humanitarnih razlogov. Države, katere so podpisale to konvencijo, osebe s statusom begunca ne smejo obravnavati slabše, kot v enakih okoliščinah obravnavajo druge tujce; tu govorimo o premičnem in nepremičnem premoženju, avtorskih pravicah in pravicah industrijske lastnine.

Begunci so dolžni spoštovati in izvajati dogovorjene obveznosti, ki so določene v osebnih integracijskih načrtih, ter ministrstvo obveščati o vseh spremembah, ki vplivajo na uresničevanje osebnih integracijskih načrtov in uveljavljanje pravic, zlasti pa o:

- pridobljeni denarni socialni pomoči, dohodkih in drugih prejemkih ter premoženju,
- opravljanju preizkusa znanja slovenskega jezika,
- uspešnosti šolanja na vseh stopnjah izobraževanja,
- zaposlitvi,
- spremembi naslova bivanja.²⁶

2.5. VPLIV POVEČEVANJA ŠTEVILA BEGUNCEV NA DRŽAVO

Povečevanje števila beguncev ima za državo definitivno veliko negativnih posledic, s katerimi se mora soočiti ob nastopu naravne nesreče. Velik problem pri vsem tem predstavlja dejstvo, da se naravna nesreča ali katastrofa zgodi nenapovedano in tako državo prizadene nepripravljeno na posledice, ki sledijo. Razlog za nepripravljenost države je pomanjkanje preventivnih ukrepov in prilagajanje podnebnim spremembam.²⁷ Z udarom naravne katastrofe kar naenkrat socialno, humanitarno in psihološko pomoč potrebuje veliko število ljudi, država pa nima izdelanega načrta,

²⁴ Povzeto po Konvencija o statusu beguncev iz leta 1951, V. poglavje; URL: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/konvencije/besedilo-konvencije-o-beguncih-in-njenega-protokola.html> (17. 1. 2015)

²⁵ V pravni terminologiji beseda azilant nima nobenega pomena, saj poznamo dve vrsti oseb z mednarodno zaščito: 1) Begunec je oseba, ki ji je priznana pravica do azila po zakonu o azilu in 2) Oseba s subsidiarno zaščito, kateri se status prizna v kolikor ne izpolnjuje vseh pogojev za pridobitev statusa begunca vseeno pa izkaže utemeljene in verodostojne razloge, da bi ji bila ob vrnitvi v matično državo povzročena resna škoda (smrtna kazen, usmrtitev, mučenje, nehumano ali poniževalno ravnanje). Azil je mednarodna zaščita, ki jo država daje tujcem, če država izvora ne more ali noče zaščititi svojih državljanov. V kolikor prosilec za azil pridobi mednarodno zaščito, ga lahko imenujemo begunec.

²⁶ Uredba o pravicah in dolžnostih beguncev v Republiki Sloveniji, člen 39; URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20041434> (23. 1. 2015)

²⁷ Povzeto po Dnevnik, Ob svetovnem dnevu beguncev so se oglasile tudi nevladne organizacije, 20. 6. 2002; URL: <http://www.dnevnik.si/magazin/estrada/25680> (2. 2. 2015)

kako ravnati v takšnih primerih. Pomembno vlogo v času po naravni nesreči ali katastrofi imajo nevladne organizacije, ki s pridobljenimi sredstvi donatorjev po najboljših močeh stojijo ob strani prizadetim ljudem. Izvajanje celotnega obsega normativov, ki veljajo v teh situacijah, se zdi skoraj neizvedljivo. Nikakor ne smem pozabiti izpostaviti, da povečevanje števila beguncev v državi pripelje do konfliktov z domačim prebivalstvom. Kaj pravzaprav povzroča največji konflikt? Visoka koncentracija ljudi, ki se pogosto nabere na določeni lokaciji v zelo kratkem času. To privede do trenj pri pridelovanju hrane, pitni vodi, iskanju zemlje za gradnjo bivanjskega prostora, varovanju okolja in zdravja.²⁸ Že Warner pojasni, da bi se z mednarodno regulacijo dostopnih, predvsem obnovljivih, virov zmanjšala grožnja konflikta in kaosa znotraj mednarodnega sistema.²⁹

3. PREDSTAVITEV PROBLEMA OKOLJSKIH BEGUNCEV

3.1. NAČELO NEVRAČANJA (NON REFOULMENT)

Načelo nevračanja je temeljno načelo begunskega prava, ki je na različne načine povzeto v različne mednarodne akte o beguncih in človekovih pravicah. V tem času je prešlo v normo običajnega mednarodnega prava, kar pomeni, da zavezuje vse države mednarodne skupnosti ne glede na to, ali so pogodbenice mednarodnega sporazuma, v katerem je vsebovano ali ne. Načelo non refoulement je vsebovano tudi v Konvenciji o statusu begunca (33. člen Ženevske konvencije), njegov domet pa je razširjen v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (predvsem 3. člen EKČP)³⁰. Vsebina tega načela je najpomembnejša varovalka beguncev, saj pomeni, da nobena država posameznika (ne glede na to, ali mu je priznan status begunca ali ne,³¹ po EKČP pa sploh ne glede na kakršen koli status posameznika³²)³³ ne sme vrniti v državo, če

²⁸ Povzeto po Climate change, natural disasters and human displacement: A UNHCR perspective; str. 8; URL: <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf> (5. 2. 2015)

²⁹ Gerzina.V., Status okoljskih beguncev v mednarodni skupnosti, 2005, str. 8; URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Gerzina-Valentina.PDF> (5. 2. 2015)

³⁰ Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic; Spremenjena in dopolnjena s protokoloma št. 11 in 14; URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf (10. 2. 2015)

³¹ Executive Committee Conclusion No. 6 (XXVIII) of 1977, točka c.

³² Prepoved mučenja in grdega ravnanja po EKČP je namreč absolutna in ne dopušča nobenih omejitev (2 odstavki 15. člena EKČP).

obstaja utemeljena verjetnost, da v primeru vrnitve posamezniku grozi nevarnost za življenje ali osebno svobodo zaradi njegove rase, vere, narodnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenega političnega prepričanja. Prav tako ne sme država pribežališča nikogar vrniti v državo, če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da mu v primeru vrnitve grozi mučenje ali pa nečloveško, ponižujoče ravnanje ali kaznovanje. Če bo država osebo vrnila v takšno državo, bo odgovarjala zaradi kršitve svojih mednarodnopravnih obveznosti.³⁴

3.2. BEGUNSTVO ZARADI NARAVNIH POJAVOV IN NESREČ

Visoki komisar ZN António Guterres je na konferenci v Kopenhagnu napovedal, da bodo klimatske spremembe v prihajajočih desetletjih glavni razlog za premik prebivalstva tako znotraj kot zunaj nacionalnih meja. Opozoril je, da so naravni pojavi in nesreče vedno bolj pogosti ter intenzivni, kar ima uničujoče vplive na človeštvo.³⁵

Mednarodna organizacija Rdečega križa je leta 1999 poročala o 25 milijonih ljudi, razseljenih zaradi okoljskih katastrof. V letu 2009 pa je UNHCR ocenila, da se številka giblje okoli 36 milijonov, od katerih jih je bilo 20 milijonov žrtev podnebnih sprememb. Točne statistike še nekaj časa ne bo mogoče izdelati zaradi treh poglavitnih razlogov: sam pojem »okoljski begunec« še vedno ni uradno priznan; veliko držav se ni niti trudilo s samim štetjem, še posebej notranje razseljenih ljudi; ob udaru katastrofe se njihovo število v trenutku enormno poveča.³⁶

³³ *Naj spomnim, da je načelo non refoulement kot je vsebovano v Ženevski konvenciji omejeno, saj Ženevska konvencija v drugem odstavku 33. člena dopušča, da država pribežališča vrne prosilca za azil v državo kljub temu, da mu tam grozi preganjanje, če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da je posameznik nevaren za varnost države pribežališča, ali je bil pravnomočno obsojen za posebno hudo kaznivo dejanje ali pa če predstavlja nevarnost javnemu redu države pribežališča.*

³⁴ Kovše. V., *Novosti na področju ureditve azilnih postopkov*, Ljubljana, 2006, str. 16; URL: <http://www.pf.uni-lj.si/media/diplomska.naloga.novosti.na.podrocju.ureditve.azilnih.postopkov.pdf> (11. 2. 2015)

³⁵ Climate change could become the biggest driver of displacement: UNHCR Chief, *New Stories*, 2009; URL: <http://www.unhcr.org/4b2910239.html> (12. 2. 2015)

³⁶ Lam .A., *Number of Environmental Refugees to Grow to 50 Million by 2020*, 2012; URL: http://www.earthisland.org/journal/index.php/elist/eListRead/number_of_environmental_refugees_to_grow_to_50_million_by_2020/ (20. 2. 2015)

3.2.1. TEORIJE MEDNARODNIH ODNOSOV

Realistična teorija mednarodnih odnosov trdi, da so države edini in najpomembnejši akterji v mednarodnem sistemu. Odnos med njimi je anarhične narave; glavni vodilni principi so samo preživetje in varnost, kar zahteva večanje njihove moči. Realizem v primeru okoljskih problemov kot teorija nima pojasnjevalne vrednosti, saj vidi svet kot skupek teritorialno ločenih, medsebojno izključujočih se enot in ne kot širše okoljske regije ali sistem. Zaradi tega je ta teorija neprimerna. Teorija medsebojne odvisnosti na drugi strani je veliko bolj primerna. Grožnja okoljskih problemov je namreč svetovnega obsega, kar zahteva sodelovanje med vsemi enotami v globalnem sistemu. Kot izredno pomemben dejavnik v mreži odnosov se pojavlja znanstvena skupnost, ki naj bi delovala kot oporna točka in posrednik med parcialnimi interesi posameznih držav. Pravočasno opozorilo ali analiza določene degradacije je ključnega pomena za znatno zmanjšanje njenih posledic ne le v ekološkem smislu, ampak tudi kot preprečitev prisilnih migracij.³⁷

3.2.2. RAZVOJ IZRAZA OKOLJSKI BEGUNEC

Najprej naj omenim trditev nekaterih, da je izraz okoljski begunec zavajajoč. Izraz je prvi populariziral Lester Brown z Worldwatch instituta leta 1970 (Saunders 2000). Izpostavljeno je bilo, da uporaba izraza »okoljski« lahko privede do lažne ločitve med prekrivajočimi ter medsebojno povezanimi kategorijami, vključno s socialnimi, političnimi in družbenimi dejavniki. Poleg tega uporaba izraza begunec implicira, da morajo biti osebe deležne enakega odziva glede njihovega nastalega položaja kot tisti begunci, ki so bili politično preganjani, in so zaradi tega prečkali mednarodno mejo. Mnogi trdijo, da temu ne bi smelo biti tako. Kot rezultat večina strokovnjakov s področja begunstva predlaga, da bi bilo bolj konstruktivno govoriti o »okoljskih migrantih« ali »zaradi okolja razseljenih ljudeh«.³⁸

³⁷ Gerzina.V., Status okoljskih beguncev v mednarodni skupnosti, Ljubljana, 2005, str. 10; URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Gerzina-Valentina.PDF> (23. 2. 2015)

³⁸ Povzeto po Flintan.F., A contribution to the Wilton Park Conference Report on Environmental Security and Conflict Prevention, March 1st-3rd, Environmental Refugees - A Misnomer or A Reality, 2001, str. 1-2.

3.2.3. TIPOLOGIJA OKOLJSKIH BEGUNCEV

Essam El-Hinnawi razlikuje tri glavne kategorije okoljskih beguncev:

- osebe, katere so bile začasno razseljene, zaradi okoljskih sprememb,
- osebe, katere so trajno razseljene zaradi trajnih sprememb v njihovem življenjskem prostoru,
- osebe, ki morajo zapustiti svoje prvotno domovanje, ker si ne morejo privoščiti njegove obnovitve zaradi progresivne degradacije osnovnih virov; največkrat gre za prebivalce držav v razvoju, predvsem male kmete, ki so prisiljeni zapustiti svoje domove zaradi posledic zasoljevanja (nerodovitna zemlja).³⁹

Skupina za begunsko politiko (RPG – Refugee Policy Group) in mednarodna organizacija za begunce (IOM – International Organization for Migrations) priznavata okoljske vzroke kot poglavitne za okoljsko razseljevanje. Na tej podlagi sta razvili naslednjo tipologijo vzrokov:

- nenadni vzroki za razselitev z možnostjo vrnitve (npr. poplave ali potresi),
- nenadni vzroki za razselitev brez možnosti vrnitve (npr. vulkanski izbruhi),
- postopno razvijajoči se vzroki za razselitev z možnostjo vrnitve (npr. izsekavanje gozdov in ponovno pogozdovanje),
- postopni predvidljivi vzroki za razselitev brez možnosti vrnitve kot posledica človeških dejanj (npr. razselitve zaradi velikih razvojnih projektov),
- postopno razvijajoči se vzroki za razselitev brez možnosti vrnitve zaradi naravnega stanja na tem območju (npr. zasoljevanje zemlje).⁴⁰

3.2.4. DELOVNA TEORIJA

Najboljšo delovno opredelitev so podali El-Hinnawi, Myers in Kent. Vsi so okoljskega begunca definirali kot osebo, ki je prisiljena zapustiti svoj tradicionalni habitat bodisi začasno bodisi trajno zaradi očitnih okoljskih sprememb (naravnih ali antropogenih), ki

³⁹ Povzeto po *El-Hinnawi.E.*, The state of the Environment, United Nations Environment Programme, Nairobi-Kenya, 1985, str. 4–5.

⁴⁰ *Gerzina.V.*, Status okoljskih beguncev v mednarodni skupnosti, Ljubljana, 2005, str. 24; URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Gerzina-Valentina.PDF> (4. 3. 2015)

so ogrozile njeno existenco in/ali resno vplivale na kakovost njenega življenja.⁴¹ Okoljski begunci so hitro rastoča skupina ljudi zaradi faktorjev narave, kot so suša, erozija tal, dezertifikacija, izsekavanje gozdov, vulkanski izbruh, ciklon, pomanjkanje pitne vode, poplava, potresi in ostalih okoljskih katastrof. Ob nastopu ene izmed zgoraj naštetih izrednih okoliščin ljudje realizirajo, da nimajo druge alternative, kot poiskati zatočišče drugje. V iskanju le-tega se pogosto zgodi, da države ne morejo ali nočejo zaščititi svojega prebivalstva. Tako begunci ostanejo brez zaščite osnovnih človekovih pravic, ki bi jih morali biti deležni kot državljani svoje države.⁴²

3.2.5. KRITIKA TERMINA

Več različnih raziskovalcev (Castles, Hagmann, Cambrezy) je zavrnilo sam koncept okoljskega begunca. Upravičeno poudarjajo nevaren empirični značaj in površno naravo večine del, ki se ukvarjajo s to problematiko. Do tega je prišlo zaradi enosmernega povezovanja med okoljskimi spremembami in migracijami. Stephen Castles je kritično opredelil pojem okoljskega begunca kot poenostavljenega, enostranskega in zavajajočega. Številna dela potrjujejo naslednje: ko okoljsko poslabšanje povzroča razseljevanja, so ta pogosto stranski produkt tudi ekonomskih, demografskih in političnih dejavnikov.⁴³ Dejanske pravne podlage za uporabo termina »okoljski begunec« sploh ni. Pojem ni samo v konfliktnem nasprotju z definicijo begunca iz Konvencije o statusu begunca iz leta 1951 in Protokola iz leta 1967, temveč ogroža celo trenutne poskuse uporabe širših kriterijev (v smislu človekovih pravic) za opredelitev begunskega statusa. V mednarodnem sistemu so begunci deležni večje zaščite kot žrtve katastrof. Pravne dolžnosti držav proti beguncem so jasno definirane, manj jasno pa so definirane dolžnosti držav do ljudi, ki humanitarno pomoč potrebujejo zaradi drugih razlogov.⁴⁴

⁴¹ Black.R., New issues in refugee research-Environmental refugees – Myth or reality, University of Sussex, UK, 2001, str. 1.

⁴² Castles.S., New issues in refugee research- Environmental change and forced migration- Making sense of the debate, University of Oxford, UK, 2002, str. 1; URL: http://www3.hants.gov.uk/forced_migration.pdf (15. 3. 2015)

⁴³ Povzeto po Piguet.E., Climate change and forced migration, 2008, str. 3; URL: <http://www.refworld.org/pdfid/4c2325630.pdf>

⁴⁴ Gerzina.V., Status okoljskih beguncev v mednarodni skupnosti, Ljubljana, 2005, str. 21; URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Gerzina-Valentina.PDF> (18. 3. 2015)

4. PRISILNE MIGRACIJE ZARADI VPLIVA OKOLJA

Predstavniki generalnega sekretariata za človekove pravice notranje razseljenih oseb Walter Kälin je identificiral pet različnih scenarijev, povezanih s klimatskimi spremembami, ki lahko (ne)posredno vplivajo na razseljevanje ljudi:

- 1) hidrometeorološke nesreče (poplave, hurikani, tajfuni, cikloni, plazovi ...),
- 2) območja, katera država kategorizira kot preveč nevarna za življenje,
- 3) degradacija okolja in počasen nastop katastrof (zmanjševanje dostopnosti do pitne vode, dezertifikacija, ponavljajoče se poplave, zasoljevanje obalnih predelov ...),
- 4) dvigovanje morske gladine, kar ima za posledico poplavljanje manjših otoških držav,
- 5) nasilni konflikti, kot rezultat zmanjševanja osnovnih življenjskih virov (voda, zemlja, hrana) zaradi okoljskih sprememb.

Razseljevanje ljudi kot produkt zgoraj omenjenih podnebnih sprememb bo za seboj potegnilo tudi novo paleto odgovorov na nastalo situacijo in drugačne pristope reševanja te problematike. Kot v preteklosti bo prebivalstvo izvajalo prilagoditvene strategije za soočanje z razseljevanjem.⁴⁵ Podnebne spremembe že sedaj ogrožajo preživetje in varnost mnogih ljudi, povečujejo razlike v dohodkih in poglobljajo ostale neenakosti. V zadnjih dveh desetletjih se je število zabeleženih naravnih nesreč iz 200 več kot podvojilo, in sicer na več kot 400 letno.

Devet od desetih naravnih nesreč danes nastane zaradi podnebja.⁴⁶ Migracije zaradi podnebnih sprememb se lahko uspešno obravnava le, če se na njih gleda kot globalni proces in ne kot lokalna kriza. Načelo skupne, vendar diferencirane odgovornosti v smislu čim bolj zmanjšati razseljevanje in izkazati podporo neizogibnim migracijam, je vzrok za pogajanja politike in kasnejše rezultate. Breme pomoči in zaščite razseljene populacije enostavno ne sme obremeniti zgolj najbolj prizadetih držav. Ključnega pomena za mednarodno skupnost je torej priti do spoznanja, kako učinkovito pospešiti

⁴⁵ *António Guterres*, UN High Commissioner for Refugees, Climate change, natural disasters and human displacement: A UNHCR perspective, 2009, str. 3–4; URL: <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf> (22. 3. 2015)

⁴⁶ *Sir John Holmes*, Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Opening Remarks at the Dubai International Humanitarian Aid and Development Conference and Exhibition "DIHAD 2008 Conference", 8 April 2008; URL: <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/YSAR-7DHL88?OpenDocument> (28. 3. 2015)

prilagajanje izrednim vremenskim pojavom. Ena izmed pomembnejših nalog bo izboljšati razumevanje ljudi, in sicer, kako ti pojavi vplivajo na samo razseljevanje. Na določeni lokaciji so ravno preventivne migracije lahko tista ključna strategija prilagajanja, ki lahko zmanjša negativne posledice po katastrofi.⁴⁷

4.1. TROPSKI CIKLONI IN NEVIHTE

Vsako leto številne države, še posebej tiste v tropskem zemeljskem pasu, prizadenejo tropski cikloni⁴⁸ različne moči, ki za seboj pustijo pravo razdejanje in negativne posledice za prebivalce prizadetega območja. Kljub zelo napredni tehnologiji, ki se dandanes uporablja v meteorologiji za prognozo vremena, ni mogoče napovedati naravnih katastrof. Razlog za to je enostaven: divje moči narave ni mogoče popolnoma nadzorovati, saj bo v določenih aspektih za vedno ostala nepredvidljiva. Zadnji zabeleženi večji tropski ciklon je udaril leta 2008. Prizadel je obale otočja Cape Verde, Dominikanske republike, Kube, jugovzhodni del Mehškega zaliva in Teksas. Znanstveniki so ga poimenovali Ike. Za seboj je pustil 131 smrtnih žrtev in ogromno materialno škodo, ki so jo ocenili na okoli 19,3 milijarde evrov.⁴⁹ Katastrofalne posledice tropskega ciklona niso plod samo močnega vetra, ampak tudi obilnega deževja, ki sekundarno povzroči še plazove in poplave. Največ ciklonov v zadnjem desetletju je udarilo med letoma 2004 in 2005. Bilo jih je osem, status najmočnejšega ciklona vseh časov pa je dobila vsem dobro znana Katrina, ki je udarila avgusta 2005. Ciklon je prizadel območje mesta New Orleans ter zalivske obale Alabame, Misisipija in Louisiane. V ameriško zgodovino se je zapisal kot največji in najbolj nenaden razlog za množično selitev ljudi. Analize po tej naravni katastrofi so pokazale, da je prizadeta območja zapustilo milijon in pol ljudi, pot na varno pa jih je vodila v več kot 30 različnih držav. Del beguncev se je že takoj odločil, da vrnitev domov ne pride v poštev, medtem

⁴⁷ Povzeto po Report by Warner.K. the United Nations University Institute for Environment and Human Security, Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement, str. 4–5.

⁴⁸ *Za tropske ciklone se v svetu uporabljajo številni izrazi glede na območje, kjer nastanejo. Tropskemu ciklonu, nastalemu v tistem oceanu pravimo tudi tajfun; hurikan je tisti nastal v Srednji Ameriki; ciklon se ustvari v Indijskem oceanu; v Avstraliji pa Willy-Willies ali orkan. Gre za vrtečo se površino oblakov in vetrov z močno nevihtno dejavnostjo. Njihov premer lahko preseže 500 km. Zaradi padavin se sproščajo velike količine latentne toplote (v enem dnevu se lahko sprosti tako velika energija, ki ustreza 500.000 atomskim bombam, vrženih na Hirošimo).*
URL: http://sl.wikipedia.org/wiki/Tropski_ciklon (26. 2. 2015)

⁴⁹ National weather service, National hurricane centre, Hurricanes in history; URL: <http://www.nhc.noaa.gov/outreach/history/#ike> (2. 4. 2015)

ko so drugi čakali na normalizacijo razmer. Največja kategorična debata se je razvila pri dodeljevanju statusa begunca žrtvam. Za veliko večino je bila beseda begunec nesprejemljiva, celo žaljiva, saj po njihovem mnenju udar katastrofe ne spremeni dejstva, da so ameriški državljani. Ljudje, ki so zaradi naravne katastrofe ostali brez vsega, enostavno niso želeli sprejeti statusa begunca, kar je za seboj potegnilo neupravičenost do socialnih storitev, na primer do stanovanja, svetovanja, šolanja, finančnih subvencij, zaposlovanja, medicinske pomoči itd.⁵⁰

4.2. VULKANSKI IZBRUHI IN POTRESI

Z globalne perspektive naravnih nesreč vulkanski izbruhi povzročijo relativno malo smrtnih žrtev in razseljevanja, vendar se mi vseeno zdi smiselno opozoriti na problematiko teh izbruhov. V zgodovinskih zapisih je dokumentiranih približno 274.443 vulkanskih izbruhov, zaradi katerih je umrlo okoli skoraj 98.300 ljudi; 5,6 milijona ljudi je bilo v 20. stoletju še drugače prizadetih. Približno 9 odstotkov svetovnega prebivalstva, to je več kot 500 milijonov ljudi, živi v območju potencialne izpostavljenosti vulkanskim izbruhom, ki so bili v zgodovini aktivni. Trenutno je po ocenah aktivnih 550 vulkanov, od katerih so mnogi na območjih s hitro rastjo prebivalstva.⁵¹

V oktobru 2010 je indonezijski vulkan Mount Merapi po več stoletjih neaktivnosti nepričakovano izbruhnil, povzročil pa razselitev 75.000 ljudi. Zaporedni izbruhi v tem mesecu so podaljšali izredne razmere in terjali 200 smrtnih žrtev.⁵² Ljudem, ki živijo ob vznožju vulkana, nevarnosti ne predstavlja zgolj vroča tekoča lava, temveč tudi tresenje tal kot produkt premikanja litosferskih plošč in veliki oblaki pepela. Območja, izpostavljena vulkanskem uničevanju, oblasti hitro evakuirajo in tako skušajo preprečiti ogrožanje človeških življenj, če se že materialni škodi ni moč izogniti.

⁵⁰ Povzeto po: *Masquelier.A.*, Why Katrina's victims aren't Refugees: Musings on a "Dirty" Word, *American Anthropologist*, 2006, Izdaja 108, št. 4, str. 2–3; URL: www.anthrosource.com (6. 4. 2015)

⁵¹ *Doocy.S., Hopkins Bloomberg J.*, The Human Impact of Volcanoes: a Historical Review of Events 1900–2009 and Systematic Literature Review, School of Public Health, Baltimore, United States, 2013.

⁵² Maunt Merapi; URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Merapi (11. 4. 2015)

Posebno pozornost se vedno nameni otrokom, ženskam in dojenčkom, saj pepel v zraku lahko močno prizadene njihovo zdravje.⁵³

V tem poglavju sem se poleg vulkanskih izbruhov odločil osredotočiti tudi na potrese, saj je pojav z zgornjim velikokrat povezan med seboj. Že pred potresom na otoku Haiti leta 2012 je bilo to področje gospodarska in varnostna nočna mora.⁵⁴ Prebivalstvo je v večini revno, politična in civilna stabilnost je slaba, nevarnost nasilja različnih tolpa pa velika. Vse to so idealni pogoji, da udar naravne katastrofe tako družbo pahne v še bolj brezupen gospodarski položaj. Pomoč prizadetim so nudile različne nevladne organizacije, preživeli in vojska. Ocenjeno je bilo, da je potres prizadel okoli tri milijone ljudi, skoraj eno tretjino celotnega prebivalstva države, več sto tisoč pa je bilo razseljenih. Pri vsem tem je najtežje razseljenim prizadetim beguncem sprejeti dejstvo, da se mogoče nikoli ne bodo vrnil v svoj dom, katerega so ustvarili s težkim trudom. Optimizem in pomoč skupnosti je edino, kar jim ostane na poti do izgradnje svetlejše prihodnosti.

⁵³ Against Hunger, Situation worsening for Indonesian families displaced by volcanic eruption, 2014; URL: <http://actioncontrelafaim.ca/situation-worsening-for-indonesian-families-displaced-by-volcanic-eruption/> (12. 4. 2015)

⁵⁴ Gentile.C., The Haiti earthquake, 2010; URL: http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1953379_1953494_1954262,00.html (20. 4. 2015)

5. PRISILNE MIGRACIJE ZARADI VPLIVA ČLOVEKA

Prejšnje poglavje je bilo namenjeno krajši opredelitvi večjih vplivov okolja na razseljevanje ljudi in njihovo prilagajanje na nastale težke življenjske razmere. V tem poglavju pa bom opisal dva pomembnejša vzroka, ki sta rezultat človeškega poseganja v naravni habitat.

5.1. KRČENJE TROPSKIH GOZDOV

Krčenje gozdov je dejanje ali bolje rečeno organiziran postopek odstranitve dreves z gozdnih zemljišč z rezanjem ali požiganjem. Obstaja veliko razlogov za krčenje gozdov. Je aktualna tema v mnogih državah, logično pa je, da gozdnate površine za ekonomijo in gospodarstvo niso enako interesantne kot produkti gozda. Hlodi se na trgu lesa prodajajo kot zelo iskano blago, z izsekavanjem nastala zemljišča pa se uporabljajo za pašnike in gradnjo naselij. Vsi ti napisani razlogi so posledica procesa globalizacije in hitre rasti svetovnega prebivalstva, ki se dogajata v današnji družbi. Škoda, ki jo povzroča krčenje gozdov, ima že danes velike razsežnosti na okolje, v zgodnji prihodnosti pa se bo to pokazalo še bolj intenzivno. Izumiranje živalskih in rastlinskih vrst, spremembe podnebja, razseljevanje avtohtonih prebivalcev in širjenje puščav so posledica krčenja gozdov. Zaradi malomarnega upravljanja z gozdovi, pomanjkljive osveščenosti ljudi in slabe okoljske zakonodaje je krčenje gozdov še vedno dovoljeno in se še kar nadaljuje v prevelikem obsegu. Nekateri podatki kažejo, da se krčenje gozdov lahko razdeli na štiri glavne dejavnike: 5 odstotkov krčenja povzroča gojenje goveda, 19 odstotkov prevelika sečnja, 22 odstotkov nasadi za pridelovanje palminega olja in 54 odstotkov sekalno-požigalno kmetijstvo. Svetovna banka ocenjuje, da imajo Bolivija, Peru in Kolumbija previsok delež nezakonite sečnje.⁵⁵ Poleg tega se amazonski pragozd krči dvakrat hitreje, kot je bilo prvotno ocenjeno. To prizadene tudi plemenske skupnosti ljudi, živečih na teh območjih. V veliki večini primerov se morajo preseliti na

⁵⁵ Povzeto po Red Orbit, Your Universe Online, Deforestation; URL: <http://www.redorbit.com/reference/deforestation/> (24. 4. 2015)

območja, ki jih zasedajo že druge skupine ljudi, kar privede do konfliktov in napetosti. Redko so pravice teh ljudi do ozemlja, ki ga okupirajo že toliko časa, priznane.⁵⁶ Vseeno pa napovedi niso samo črne, saj je po eni izmed študij krčenje upadlo v 80. letih, še bolj v 90., najbolj pa med letoma 2000 in 2005. Pokritost zemlje z gozdovi se v naslednjih petdesetih letih lahko poveča za 10 odstotkov.⁵⁷

5.2. GRADNJA JEZOV

Jezovi so simbol razvoja zaradi večnamenske uporabnosti in prispevka k blaginji človeštva. Vendar pa obvezno razseljevanje ljudi, ki ga povzroča gradnja jezov, postavlja pomembna vprašanja socialne pravičnosti in enakosti.⁵⁸ Bitka za njihovo gradnjo je v središču svetovnih konfliktov, ki vključujejo pomanjkanje vode, degradacijo okolja, socialno pravičnost ter vse večji razkorak med bogatimi in revnimi.⁵⁹ Leta 1991 je Indija vstopila v novo fazo na svoji razvojni poti, v kateri so globalizacija, liberalizacija in privatizacija temelj te faze. Najbolj znamenit primer je izgradnja jezov Sardar Sarovar v naselju Vadgam, ki se nahaja v zvezni državi Gujarat v zahodnem delu Indije. Za potrebe projekta je bilo v zveznih državah Gujarat, Maharashtra in Madhya Pradesh potrebno razseliti več kot 41.000 družin, to je več kot 200.000 ljudi. Več kot 56 odstotkov ljudi, ki jih je prizadela selitev, pripada skupnosti Adivasi. Zaradi mnogih razlogov, predvsem pa zaradi preprečitve konfliktov med ljudmi, je imel ta projekt zagotovo najboljšo selitveno in rehabilitacijsko politiko v Indiji.⁶⁰ Številne študije, ki so preiskovale izgradnje jezov in posledično neprostovoljno razseljevanje ljudi, živečih na teh območjih, so pokazale, da ti projekti ljudi silijo v psihične stiske zaradi novega socialnega okolja, v katerega so premeščeni. Srečajo se

⁵⁶ Povzeto po Red Orbit, Your Universe Online, Deforestation; URL: <http://www.redorbit.com/reference/deforestation/> (24. 4. 2015)

⁵⁷ Cultural Survival, Deforestation: The Human Costs; URL: <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/indonesia/deforestation-human-costs> (26. 4. 2015)

⁵⁸ Nayak.A.K., Development, Displacement and Justice in India: Study of Hirakud Dam, 2013, str. 1; URL: http://www.academia.edu/5137229/Development_Displacement_and_Justice_in_India_Study_of_Hirakud_Dam (28. 4. 2015)

⁵⁹ Leslie.J., The Struggle Over Dams, Displaced People and the Environment, 2007, str. 1; URL: http://www.alternet.org/story/46809/the_struggle_over_dams,_displaced_people_and_the_environment (3. 5. 2015)

⁶⁰ Cultural Survival, Displacement and Development: Construction of the Sardar Dam; URL: <http://www.culturalsurvival.org/ourpublications/csqa/article/displacement-and-development-construction-sardar-dam> (6. 5. 2015)

namreč s številnimi strukturnimi pomanjkljivostmi z malo izobraževalnega, kulturnega in finančnega kapitala. To na dolgi rok vodi v socialno izključenost posameznih družbenih skupin, ki zna svoj vrhunec doseči v fizični izključitvi iz geografskega območja.⁶¹ Zelo smiselno se mi zdi poudariti, da bi moral biti glavni cilj razseljevanja ljudi iz svojih avtohtonih območij izboljšati ali vsaj obvarovati njihov obstoječi življenjski položaj. Že samo dejstvo, da bodo morali zapustiti poznano območje in svoje življenje premestiti drugam, je za veliko večino težko sprejemljivo. Druga pomembna stvar je, da bi moralo biti v procesu razseljevanja in ponovnega nameščanja omogočeno brezplačno pogajanje med državo in skupnostjo. Le tako bi bilo mogoče vsem članom skupnosti omogočiti pravično zastopanje v smislu iskanja najboljših rešitev – vzpostavitev enakopravnega stanja za vse. Konec koncev imajo skupnosti legitimno pravico zavrniti razseljevanje, v kolikor bi se njihov položaj v primerjavi z drugimi skupnostmi poslabšal.⁶²

5.3. JEDRSKE NESREČE, ONESNAŽEVANJE OKOLJA IN BIOLOŠKE VOJNE

Dve največji jedrski nesreči današnjega časa sta se zgodili leta 1986 v Černobilu na območju bivše sovjetske zveze in leta 2011 na Japonskem, ko je prišlo do eksplozije v jedrskem reaktorju v mestu Fukušima. Obe drastični nesreči sta nastali kot kombinacija močnih sil narave in človeških napak, kar je za seboj potegnilo veliko problemov glede razseljevanja prizadete populacije ljudi; na milijone ljudi je ostalo ujetih na kontaminiranih območjih. Eksplozija v Černobilu je povzročila požar, ki je trajal deset dni, radioaktivni ostanki pa so se širili tisoč kvadratnih kilometrov naokoli. V času incidenta se je predvidevalo, da je bilo okoli 230.000 ljudi v 640 naseljih po Evropi izpostavljenih zunanjemu gama sevanju in/ali notranji telesni izpostavljenosti z uživanjem kontaminirane vode in lokalno pridelane hrane. V 20 letih po nesreči so številne ocene razkrile še večje število ljudi, ki jih je sevanje prizadelo. Tudi evakuirani mu niso uspešno ubežali.

⁶¹ *Nayak.A.K.*, Development, Displacement and Justice in India: Study of Hirakud Dam, 2013, str. 398; URL: http://www.academia.edu/5137229/Development_Displacement_and_Justice_in_India_Study_of_Hirakud_Dam (12. 5. 2015)

⁶² *Nayak.A.K.*, Development, Displacement and Justice in India: Study of Hirakud Dam, 2013, str. 398; URL: http://www.academia.edu/5137229/Development_Displacement_and_Justice_in_India_Study_of_Hirakud_Dam (12. 5. 2015)

Ko je 11. marca 2011 cunami poškodoval štiri od šestih pogonskih enot v jedrski elektrarni Fukušima Daiči, je sevanje kontaminiralo 1.800 kvadratnih kilometrov zemljišč s posameznimi vročimi točkami, kjer je bila izmerjena intenziteta sevanja najvišja. Za primer takih nesreč imajo oblasti natančno izdelan strateški plan evakuacije, informiranja ljudi in druge raznovrstne ukrepe za čim hitrejšo pomoč skupnosti. Pri branju dejstev omenjenih jedrskih nesreč me je najbolj zmotila informacija, da so v obeh primerih oblasti sprva razglasile manjši radij evakuacije (Černobil 10 km, Fukušima 2 km) po enem tednu, ko so nove analize pokazale dejansko stanje območja sevanje, pa večji radij (v obeh primerih 30 km).⁶³

Zakaj niso ob eksploziji reaktorja na Japonskem nemudoma razglasili 30-kilometrski radij evakuacije, kot se je za prepotrebno izkazalo tudi v primeru Černobila? Glede na to da je med eno in drugo nesrečo preteklo 25 let, bi bilo v tovrstnem primeru upravičeno pričakovati razumno preventivo, boljši evakuacijski načrt in hitrejšo komunikacijo oblasti s svojimi organi. V okviru obeh kriz je bilo trajno razseljenih več kot deset tisoč ljudi, na tisoče se jih je odločilo seliti drugam zaradi zdravstvenih skrbi, okoljske degradacije in propadle infrastrukture. Kljub množičnemu razseljevanju, pa je jih je na milijone ostalo na kontaminiranih območjih zaradi pomanjkanja novih življenjskih priložnosti, finančnih ovir ali posebne navezanosti na svoje domovanje.⁶⁴

⁶³ *Meybatyan.S.*, Nuclear disasters and displacement; URL: <http://www.fmreview.org/crisis/meybatyan> (13. 5. 2015)

⁶⁴ *Meybatyan.S.*, Nuclear disasters and displacement; URL: <http://www.fmreview.org/crisis/meybatyan> (13. 5. 2015)

6. KATERE DRŽAVE NA SVETU SE SOOČAJO Z NAJVEČJIM ŠTEVILOM OKOLJSKIH BEGUNCEV

Na tem mestu bom izpostavil Kitajsko, Indijo in Afriko, ki se po statistikah soočajo z največjim številom okoljskih beguncev. Ta problem imajo največkrat države, ki v prvi fazi trpijo pod bremenom prenaseljenosti.⁶⁵ Svetovna populacija se je iz ene milijarde leta 1925 povečala na sedem milijard leta 2012. Ocenjuje se, da bo leta 2083 na svetu že deset milijard ljudi.⁶⁶ V omenjenih državah revščina služi kot dodaten faktor, ki je močno povezan še z okoljskimi problemi razseljevanja ljudi. Drugi dejavniki za tamkajšnjo razseljevanje vključujejo še: pritiske prebivalstva, podhranjenost, pomanjkanje zemlje, brezposelnost, pretirano hitro urbanizacijo, pandemične bolezni ter pomanjkljive vladne politike skupaj z etnično prepirljivostjo in običajnimi konflikti. Velikokrat je zelo težko razlikovati med ekonomskim in okoljskim vplivom, ki povzročata begunstvo, ker sta konec koncev med seboj soodvisna. Na enem koncu imamo torej ljudi, ki so prisiljeni v selitev drugam zaradi okoljskih problemov, na drugem pa ekonomske migrante, ki se razseljujejo prostovoljno. Vmes obstaja siva cona, kjer ena kategorija prehaja v drugo. Omenjena združena kategorija se dobro odraža v izpostavljenih treh državah. Na vrhu vseh težav je še pomanjkanje uradnega priznanja s strani vlad in mednarodnih agencij, da problem okoljskih beguncev sploh obstaja v tako dramatičnem obsegu.⁶⁷ Zaradi nenehnega pomanjkanja vode bodo na Kitajskem ne le vse težje vzdrževali rastoči življenjski standard – najprej bodo morali misliti predvsem na hrano.

V Indiji največji problem predstavljajo emisije. Država je že leta 2001 prehitela Japonsko in postala četrta največja porabnica energije na svetu. Raziskave tega fenomena so napovedale hude posledice za indijsko kmetijstvo ob povprečnem dvigu svetovnih temperatur za dve stopinji. Zaradi močnejšega deževja in silovitejših neviht

⁶⁵ *Prenaseljenost je problem s katerim se današnji moderni svet premalo ukvarja. Zaradi kvantitete se že opazno manjša kvaliteta življenja ljudi na tem planetu. Posledice so svetovnih razsežnosti in zaradi prekomernega izkoriščanja narave, le ta kmalu ne bo več sposobna zadovoljevati potreb ljudi. Zemlja je tako rekoč en velik otok, ki tudi ima svoje omejitve. Te omejitve za uspešno sobivanje z naravo in kvalitetno življenje vseh, smo davno preseгли.*

⁶⁶ *Klavžer.K., Prenaseljenost Mati velike večine problemov našega planeta in s tem tudi nas, internetni članek; URL: <http://www.preberite.si/prenaseljenost/> (15. 5. 2015)*

⁶⁷ *Myers.N., Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century, str. 3; URL: <http://www.envirosecurity.org/conference/working/EnvironmentalRefugees.pdf> (18. 5. 2015)*

se bo moralo pred monsunskimi poplavami umakniti na milijone ljudi. Morda se bodo prisiljeni odseliti celo za vedno, še zlasti če bo njihove hiše večkrat zapored uničila vodna ujma.⁶⁸ Afriki pa bo v prihodnosti zagotovo največ preglavic povzročalo širjenje polpuščave Sahel na južne tropske predele.

⁶⁸ *Lynas.M., 6°: Naša prihodnost na toplejšem planetu, Založba Modrijan, Ljubljana, 2008, str. 62, str. 82–84.*

7. PRAVNO IN DEJANSKO STANJE OKOLJSKIH BEGUNCEV

7.1. V Sloveniji

Pravni status beguncev v Sloveniji urejajo Konvencija o statusu beguncev (Ženevska konvencija), Zakon o mednarodni zaščiti in Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito.⁶⁹ To so glavni pravni akti, na podlagi katerih se preverjajo pogoji za pridobitev statusa begunca in z njim povezane pravice. V Sloveniji se v zelo majhni meri soočamo s problematiko okoljskih beguncev. Ker sam termin okoljskega begunca na mednarodno-pravni ravni ni definiran, ima to za posledico neurejen njihov položaj tudi pri nas. V pravu Evropske unije (v nadaljevanju EU) velja načelo primarnosti, kar pomeni, da pravila, sprejeta na ravni EU, prevladajo nad pravili notranjega pravnega reda držav članic. Republika Slovenija zato težko uskladi morebitne pomanjkljivosti v svoji notranji pravni ureditvi, če določena pravna okoliščina ni urejena v pravnih aktih Unije.⁷⁰ Okoljske begunce lahko uvrstimo v bolj abstraktno definicijo begunca, ker zaradi okoljskih vplivov še vseeno padejo v podoben položaj, le njihove pravice in dolžnosti zaradi neurejenega položaja niso definirane. Določbe o azilih ali mednarodni zaščiti se lahko uporabijo, v kolikor država članica, znotraj katere so ljudje zaradi določenega naravnega pojava ali nesreče ostali brez osnovnih potrebščin za preživetje, sama s svojimi pravnimi instituti ne more poskrbeti za prizadete. Vedno se bo najprej prizadetim ponudila možnost notranje razselitve, a mednarodna zaščitna stopi v veljavo šele, ko razselitev ni izvedljiva. Dejanska stanja prehitujejo stanje in rešitev v zakonih, saj ljudje postajajo begunci zaradi okoljskih vplivov že vrsto let, njihov položaj pa še vedno ni urejen. Pravna praznina ostaja, ljudje pa ne vedo, kakšno prihodnost lahko pričakujejo. Slovenski narod zaradi majhnosti države in njene ugodne lege naravne nesreče ne prizadenejo v takem obsegu kot druge predele sveta. Nekateri Slovenci so bili v preteklosti največkrat prisiljeni zapustiti svoje domovanje, kadar so le-tega prizadele poplave, plazovi ali vdor ujme. To so najpogostejši primeri naravnih nesreč, ki imajo za posledico selitev ljudi drugam. Selitev je v teh primerih kratkoročna, saj prizadetim v težkih situacijah na pomoč

⁶⁹ Družba Makroskop, Begunes.si, Begunci v Sloveniji; URL: <http://www.begunec.si/begunci/begunci-v-sloveniji/> (23. 5. 2015)

⁷⁰ Kovše.V., Novost na področju azilnih postopkov, 2006, Ljubljana; URL: <http://www.pf.uni-lj.si/media/diplomska.naloga.novosti.na.podrocju.ureditve.azilnih.postopkov.pdf> (1. 8. 2015)

priskočijo družinski člani, živeči v drugih predelih Slovenije, prijatelji, znanci in lokalna skupnost. Vsi s skupnimi močmi stremijo k čim hitrejši normalizaciji zadev, sanaciji prizadetih objektov in tako čim hitrejši vrnitvi ljudi na njihove domove.

Če Slovenijo povežemo v kontekst celotne Evrope, je soodgovorna za humanitarne tragedije beguncev v Sredozemlju, kateri kljub vsem tveganjem sprejmejo odločitev za nevarno potovanje v pričakovano območje blaginje.⁷¹ Skrajni čas je že, da vsaka država pokaže individualni interes po izboljšanju begunske situacije. Prelaganje odgovornosti za ureditev položaja okoljskih beguncev dolgoročno nima nobenega smisla. Z ignoranco se alarmantno stanje ne bo uredilo samo od sebe, ljudje pa so zaradi tega izpostavljeni kršenju osnovnih človekovih pravic in svoboščin. Hitro ukrepanje, povezano sodelovanje vseh institucij EU k izboljšanju, medsebojno usklajevanje, nadgrajevanje in trdna osebna zavest vsakega Evropejca o pomoči potrebnih ljudeh se morajo nemudoma začeti realizirati. Družba si enostavno ne sme dovoliti, da bi se na rešitev še dolgo čakalo, saj bi to privedlo do še težje rešitve situacije. Potrebno je omeniti še eno zelo pomembno dejstvo, ki sploh omogoča ta izredno pasiven odnos do klimatskih beguncev. Dokler sam termin okoljskega begunca v mednarodni skupnosti ne bo natančno definiran, tudi v Sloveniji ne bo mogoče izoblikovati konkretnega stališča o tej skupini. Razeseljevanje, povezano s klimatskimi spremembami, bi bilo potrebno obravnavati prednostno v povezavi z vprašanjem človeške varnosti.

7.2. V Svetu

Že leta 1995 je Norman Myers napovedal 25 milijonov okoljskih beguncev. Deset let kasneje je k svoji prejšnji izjavi dodal, da proces globalnega segrevanja lahko potencialno razseli okoli 200 milijonov ljudi.⁷² Po podatkih Mednarodne organizacije Rdečega križa so klimatske katastrofe trenutno večji vzrok razseljevanja kot pa vojne in preganjanja.⁷³ Po drugih ocenah bi bilo lahko do leta 2050 več kot 150 milijonov

⁷¹ Amnesty international novice: Akcijski načrt za ustavitev smrti beguncev in migrantov v Sredozemlju, 22. 4. 2015; URL: <http://www.amnesty.si/soseuropa-brifing-apr15> (19. 5. 2015)

⁷² Refugee Studies Centre 'Environmentally displaced people, Understanding the linkages between environmental change, livelihoods and forced migration' (University of Oxford, November 2008); URL: <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/RSCPB1-Environment.pdf> (22. 5. 2015)

⁷³ L. W. Marshall, 'Toward a new definition of 'refugee': is the 1951 convention out of date?' (2011) Vol. 37, EJTES 61–66.

okoljskih beguncev.⁷⁴ V tem delu bom na kratko predstavil pristop OZN-a k reševanju situacije teh beguncev.

V svetu ostajata dva pravna akta, ki bi lahko opredeljevala tudi pojem okoljskega begunca. Prvi je Konvencija Združenih narodov o statusu begunca, drugi pa Ženevska konvencija. Konvencija Združenih narodov določa pravice in dolžnosti posameznika ter države, vendar izrecno ne definira, da se tudi okoljske begunce lahko smatra kot begunce. Kljub temu so nekateri še vedno mnenja, da so podnebni begunci del posebne družbene skupine, ki je vključena v definicijo begunca. Zaradi omenjenega razhajanja v mnenjih je prepotrebno natančno definirati njihov status. Poleg tega je potrebno opozoriti na samo togost Ženevske konvencije. Ta ni dovolj progresivna za prilagoditev hitro spreminjajočim se okoljskim pogojem. Razširitev Ženevske konvencije je v takem primeru najboljša rešitev.⁷⁵ V zadnjih letih je bilo opravljeno veliko raziskav, analiz in teoretičnih del o predlogih, kako se učinkovito spopasti s problemom okoljskih beguncev. Pomemben korak pri krepitvi ukrepov na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni je bil dosežen decembra 2010, ko je bil na konferenci v Cancunu sprejet sporazum o dolgoročnih akcijah. Te se bodo izvajale pod okriljem pravil Konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah.⁷⁶ Izredna pomembnost sporazuma je v tem, da se je mednarodna skupnost z njim prvič konkretno dotaknila problema razseljevanja ljudi zaradi okoljskih vzrokov. Da bi se dosegli globalna in mednarodna rešitev, so problematiko podnebnega razseljevanja in preventivne ukrepe za preprečitev le-tega vključili v nacionalne načrte vseh držav članic Združenih narodov.⁷⁷ Za mednarodno skupnost je bistvenega pomena, kakšno stališče imajo glavni organi Združenih narodov in posebne pisarne do položaja okoljskih beguncev.⁷⁸ Dinamika sprejemanja novih definicij mednarodnih organizacij, institucij in

⁷⁴ National Geographic, Educational Encyclopedic Entry: Climate refugee; URL:

http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/climate-refugee/?ar_a=1 (22. 5. 2015)

⁷⁵ International Organization for Migration, 'Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence' (2009) str. 405; URL: http://publications.iom.int/bookstore/free/migration_and_environment.pdf (23. 5. 2015)

⁷⁶ UNHCR. 'Legal and Protection Policy, Research Series, Protecting People Crossing Borders in the Context of Climate Change Normative Gaps and Possible Approaches, str. 50; URL: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=4f33f1729&query=Climate%20change,%20natural%20disasters%20and%20human%20displacement> (24. 5. 2015)

⁷⁷ UNHCR. 'Legal and Protection Policy, Research Series, Protecting People Crossing Borders in the Context of Climate Change Normative Gaps and Possible Approaches,' (2012) str. 50

⁷⁸ UNGA, 'Report of the Secretary-General, Climate change and its possible security implications,' UN Doc.A/64/350 (2009); URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/64/350 (27. 5. 2015)

nacionalnih držav začne igrati pomembno vlogo pri razumevanju in spodbujanju človekovih pravic, okolja in mednarodnega prava o beguncih.⁷⁹ Tragedija okoljskih beguncev je produkt različnih vzrokov in posledic. Problem je še toliko večji, ker se vse to dogaja istočasno, s tem pa izzivajo regulativne klasifikacije pogodb in zakonov. Ljudi v migracije ne sili zgolj politično, versko, socialno ali kulturno preganjanje, ampak tudi vse vrste okoljskih in ekoloških nesreč bodisi z ali brez človeškega vmešavanja. Najbolj potrebna je reforma Ženevske konvencije iz leta 1951 in njenega dodatnega protokola iz leta 1967.⁸⁰

7.3. Preventivni pristopi k reševanju problema okoljskega begunstva

V tem poglavju bom predstavil rezultate in analize vprašanja: kako naj bi se reševal problem okoljskega begunstva?

V dokumentih sem zasledil, da različni akterji, ki igrajo pomembno vlogo pri razreševanju tega vprašanja, predlagajo osem različnih ukrepov:

1. *Razvoj obstoječih ali ustvarjanje novih politik, predvsem v povezavi s pravnim varstvom.* Države bi morale razmisliti o uvedbi alternativnih oblik varstva za tiste, ki se ne kategorizirajo kot begunci, sam migracijski sistem države pa bi moral nato zadostiti potrebe teh oseb.
2. *Okrepitev dialoga in sodelovanja med vsemi zadevnimi akterji.* To bi se dalo najbolje doseči z ustanovitvijo posebne koordinacijske komisije za okoljske migracije. Njena naloga bi bila usklajevanje dela mednarodnih organizacij, katere se osredotočajo na različne vidike problema okoljsko pogojenih migracij. Dialogi, usklajevanje in prizadevanja po izboljšanju bi morali teči med državami, državami in organi OZN-a ter strokovnjaki in drugimi interesnimi skupinami. Sodelovanje je poudarjeno kot osnova za izgraditev konkretne platforme o solidarnosti in delitvi odgovornosti. EACH - FOR⁸¹ spodbuja

⁷⁹ *Silva da Silva, C.A.*, Brazil: Human rights and environmental refugees; URL: http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1692-81562013000100008&script=sci_arttext (27. 5. 2015)

⁸⁰ *Silva da Silva, C.A.*, Brazil: Human rights and environmental refugees; URL: http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1692-81562013000100008&script=sci_arttext (27. 5. 2015)

⁸¹ EACH – FOR (*Environmental Change and Forced Migration Scenarios*)

mednarodni dialog kot način za izmenjavo izkušenj in znanja med različnimi regijami.

3. *Migracije je potrebno vključiti v strategije za prilagajanje podnebnim spremembam.* Prilagoditveni ukrepi morajo zajemati tudi zaščito in pomoč razseljenim.
4. *Potrebni je več raziskav, znanja in spremljanja, da bi bolje razumeli obseg tega fenomena.* Tu se želi opozoriti na to, da samo dobre predpriprave vodijo do najboljšega načina za razreševanje problema.
5. *Potrebna bodo sredstva in financiranje.* UNHCR je prepričan, da dodatno mednarodno financiranje ne bo potrebno le za ublažitev samega vpliva podnebnih sprememb, temveč tudi za okrepitev prilagajanja, same pripravljenosti na nesreče, zmanjševanje tveganja in boljši humanitarni odziv na mednarodni ravni.
6. *Potrebno je okrepiti odpornost skupnosti in drugih preventivnih ukrepov.* V kolikor se bo odpornost najbolj ranljivih skupin ljudi na podnebne spremembe povečala, bodo v manjšem obsegu prisiljeni v selitev. To vključuje tudi izobraževanje in širjenje informacij.
7. *Preselitev procesov in integracij na nove lokacije.* Ti procesi naj vključujejo trajnostne predloge alternativnih načinov preživljanja razseljenih gospodinjstev in posameznikov. To bi na dolgi rok vodilo k boljšemu vključevanju migrantov v novo okolje, kamor so se bili prisiljeni umakniti.
8. *Skupine ljudi, ki so ranljive ali izpostavljene podnebnim spremembam, je treba podpreti s humanitarno pomočjo.* V kolikor se ljudje ne morejo seliti, ker bodisi nimajo denarja bodisi pravega socialnega omrežja poznanstev, da to storijo, bodo trpeli posledice okoljskih sprememb. Takim skupinam mora biti EU pripravljena nuditi humanitarno pomoč.⁸²

⁸² Povzeto po Jakobson.E.; Global Policy Making on Climate Refugees - What is the problem; 2010; str. 31–33; URL: http://www.pol.gu.se/digitalAssets/1309/1309786_vt10-elin-jakobsson.pdf (28. 5. 2015)

8. INTEGRACIJA BEGUNCEV NAZAJ V DRUŽBO

8.1. Opis problema

Vse težave, ki so nastale zaradi ne ureditve termina »okoljski begunec«, na koncu pripeljejo do še enega pomembnega vprašanja: kako begunce ali notranje razseljene ljudi uspešno integrirati bodisi v staro bodisi novo skupnost? Za rešitev vprašanja beguncev imamo dandanes tri možnosti: prostovoljno repatriacijo beguncev v domovino, lokalna integracija v državi gostiteljici in razseljevanje v tretje države. Repatriacija⁸³ je od vseh najbolj uspešna za reševanje tega problema, ker upanje oseb po vrnitvi v svojo domovino umre zadnje. Poudarjanje pomembnosti repatriacije ima za posledico večanje ozaveščenosti skupnosti o problemih posameznih povratnikov. Stanje posameznika in države izvora sta najpomembnejša dejavnika, ki bosta odločala o uspešnem procesu repatriacije.⁸⁴

8.2. Je popolna integracija begunca v družbo na dolgi rok mogoča?

Vsaka država naj bi si prizadevala imeti čim manjše število ljudi, ki so na kakršen koli način odvisni od njene pomoči. Manj kot jih je, večji je to pokazatelj zdrave družbe, ki stoji skupaj, si pomaga, išče rešitve in stremi k čim bolj harmoničnemu sobivanju.

Za popolnoma uspešno izpeljano integracijo beguncev nazaj v družbo bi bilo potrebno slediti devetim ciljem:

1. obnoviti varnostne ukrepe in nadzorovati socialno ekonomsko neodvisnost,
2. spodbujati zmožnosti za izgraditev pozitivne prihodnosti v sprejemni družbi,
3. prizadevanje k združevanju ločenih družin in ponovne vzpostavitve trdnih odnosov znotraj njih,
4. spodbujati vzpostavitev trdnejših odnosov s prostovoljci in profesionalci, ki nudijo pomoč;

⁸³ Izraz *repatriacija* je glagolnik od *repatriirati*, kar pomeni narediti, omogočiti, da se kdo vrne v domovino.

⁸⁴ Povzeto po research report; The repatriation of returning refugees into their native society; str. 1–2. URL: <http://www.munol.org/uploads/ResearchReports/2015/GA%203%20%20The%20repatriation%20of%20returning%20refugees%20into%20their%20native%20society.pdf> (30. 5. 2015)

5. ponovno vzpostaviti zaupanje v politične sisteme, institucije in okrepiti sam koncept človekovih pravic znotraj vladavine prava;
6. promovirati kulturno in versko integriteto v novo naseljenem okolju;
7. graditi na gostoljubni skupnosti, ki begunce pričaka z dobrodošlico brez rasizma, diskriminacije in ksenofobije;
8. podpirati razvoj močne, kohezivne begunske skupnosti z verodostojnim vodstvom;
9. spodbujati pogoje, ki podpirajo integracijski potencial vseh razseljenih beguncev, ob upoštevanju vpliva starosti, spola, družinskega statusa in preteklih izkušenj.⁸⁵

Prilagoditev novemu okolju bo še posebej težka za tiste razseljene begunce, ki prihajajo podeželskih skupnosti v državah v razvoju. Tam so živeli tradicionalen način življenja z omejenim dostopom do moderne tehnologije, urbanizacije in industrializacije.⁸⁶ Osebnostno se mi zdi najpomembnejše, da se jih čim hitreje informira, kako lahko postanejo aktivni v družbi. Namesto da se jih kategorizira kot pasivne prejemnike pomoči, jim raje vrnimo občutek, da jih družba zopet potrebuje. S tem bo pozitiven psihološki učinek na človeka najintenzivnejši. Če se na njih pozabi, lahko ljudje hitro prestopijo v cono kriminalnih dejanj, s katerimi si želijo pomagati iz težkega položaja. Zavedati se je treba, da razseljene populacije predstavljajo bogato bazo potencialnih človeških virov z naslednjimi pomembnimi štirimi lastnostmi: odpornost, pogum, odločnost po razvijanju in bogat nabor spretnosti za preživetje. Da lahko razvijejo svoj potencial, jim je potrebno čim prej zagotoviti možnosti za izobraževanje, usposabljanje in pobudo za ustvarjanje lastnega prihodka.⁸⁷

Kakorkoli, dolgoročne ovire za uspešno integracijo so le delno ukoreninjene v ekonomiji. Pred tem so se že prvotnim tokovom beguncem globoko v podzavest ukoreninile zamere premoči, privilegijev ter temeljne ekonomske in socialne krivice. Zato bo integracija ostala negotova kljub ponovnemu ustvarjanju političnega in

⁸⁵ UNHCR; Chapter 1.3 Laying the Foundations for Integration: Planning goals; str. 17; URL: <http://www.unhcr.org/3d985c8d6.html> (1. 6. 2015)

⁸⁶ UNHCR; Chapter 1.3 Laying the Foundations for Integration: Planning goals; str. 23; URL: <http://www.unhcr.org/3d985c8d6.html> (1. 6. 2015)

⁸⁷ United States Institute of Peace, Return and Resettlement of Refugees and Internally Displaced Populations; 10.7.17; URL: <http://www.usip.org/guiding-principles-stabilization-and-reconstruction-the-web-version/10-social-well-being/return-and-> (2. 6. 2015)

humanitarnega prostora.⁸⁸ Implementacijo delujočih metod integracije v nacionalne programe držav je mogoče zagotoviti tako, da delegati preučijo načine za reformo obstoječih organizacij in pomanjkljivih struktur njihovih politik. Iz vsega napisanega lahko sklepam, da je integracija večjega števila beguncev nazaj v družbo zelo težka. Na tem področju bo potrebno narediti še veliko premikov in vložiti kar nekaj truda, da bi integracija v tako velikem obsegu potekala uspešno. Se pa vedno najde peščica, ki jim integracija uspe in znova postanejo del produktivne družbe.

8.3. Katere države so ne/uspešne pri integraciji in razlogi za ne/uspeh?

Največja ovira pri lokalni integraciji beguncev je pomanjkanje politične volje v mnogih državah gostiteljicah. Države obravnavajo begunce kot breme, ki skupnosti ne zna doprinesti pomembnega socialnega ali pa vsaj ekonomskega prispevka. Poleg tega so pogosto videni kot grožnja nacionalni varnosti.⁸⁹

Prostovoljno vračanje beguncev v domovino je znak, da sta se tam zopet vzpostavila varnost in nadzor nad življenjem, kar ljudem daje možnost vnovičnega začetka. To ne pomeni, da se je med državljani in državo znova stkala vez zaupanja in zvestobe; za dosego tega mora preteči več časa. Ljudje, ki so fizično doma, vendar ne sodelujejo v gospodarsko političnem življenju svoje države, so še vedno kategorizirani kot razseljenci. Lahko, da so se vrnil v domovino, vendar so še vedno daleč od vključitve v svojo lastno skupnost. Obstaja nevarnost, da je repatriacija samo selitev, ki begunce prekategorizira v notranje razseljene ljudi, ne doprinese pa k izboljšavi njihovega življenja.⁹⁰ Uspešne pri lokalni integraciji so afriške in azijske države v razvoju, kjer je število beguncev največje. Pozitivne učinke integracije je v teh državah mogoče doseči zato, ker so razlike med lokalnim prebivalstvom in begunci najmanjše. Tako lokalno prebivalstvo kot priseljenci večinoma prihajajo iz podobnih družbenih celic, zato lahko rehabilitacija napreduje hitreje kot v državah, kjer begunci pridejo v popolnoma drugačno okolje z velikimi kulturnimi, verskimi, statusnimi, ekonomskimi in družbenimi

⁸⁸ *Stein.B.N*, Refugee repatriation, return, and refoulement during conflict, str. 8; URL:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.500.8396&rep=rep1&type=pdf> (2. 6. 2015)

⁸⁹ *Hansen.F.;Mutbaraka.J.J; Ubricao.P.*; Repatriation, Resettlement, Integration: A study of the three refugee solutions; str. 7; URL: <http://www.theniapeleproject.org/files/Niapele-ScPo-Study2008.pdf> (4. 6. 2015)

⁹⁰ *Stein.B.N*; Refugee Repatriation, Return, and Refoulement During Conflict, str. 8; URL:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.500.8396&rep=rep1&type=pdf> (6. 6. 2015)

razlikami. Svoboda gibanja in pravica do dela sta temeljni človekovi pravici, ki sta beguncem, živečim v begunskih kampih velikokrat omejene.

V evropskem prostoru pa je situacija drugačna, saj tu integracija beguncev poteka slabo, okrnjeno in prepočasi. Zaradi strahu po neznanem in drugačnosti se države premalo vključujejo v kontekst reševanja tega problema. Stopnja jezikovnih, etničnih in kulturnih podobnosti med gostujočo skupnostjo in begunsko populacijo (včasih navedena tudi kot »psihološka združljivost«) je pomemben dejavnik pri začetku procesa vključevanja v lokalno skupnost. Drugi pomemben dejavnik za lokalno integracijo pa je čas, ki ga begunska populacija preživi z lokalnim prebivalstvom. De facto vključevanje, zlasti preko jezikovne in izobraževalne asimilacije, je mogoče, če je stik med obema skupinama ljudi čim daljši.⁹¹

Številni begunci lahko le upajo, da se bodo nekoč lahko vrnili domov. Za njih obstaja ena sama možnost – ustvariti si nov dom in novo življenje v državi, ki jim je ponudila azil, in se vključiti v njeno lokalno skupnost. UNHCR definira proces lokalne integracije kot dinamičen in večplasten dvosmerni proces, ki vodi v polno in enakovredno članstvo v sprejemni družbi. Konvencija o statusu beguncev podaja vrsto socialno-ekonomskih in pravnih pravic, ki morajo biti zagotovljene, da bo integracija uspešna. Te pravice vključujejo: svobodo gibanja, dostop do izobraževanja in trga delovne sile, dostop do javnih storitev, možnost lastništva nepremičnin in možnost pridobitve državljanstva v prihodnosti.

Srednjeevropske države so bile dolgo časa označene za tranzitne države in so se kot take dojemale tudi same. Zato si te države niso dovolj prizadevale za razvoj integracijskih sistemov in politik. Posledica takšnega dojetja je bilo naraščajoče število posameznikov, ki niso imeli zagotovljene ustrezne pomoči pri učenju jezika sprejemne države, iskanju zaposlitve in stanovanja ali pri pridobivanju strokovnih znanj. V zadnjih letih se je stanje nekoliko izboljšalo; zaznati je napredek pri vključevanju beguncev v sprejemno družbo, oblikovani so bili tudi programi in politike s tega področja. Regionalno predstavništvo UNHCR-ja v osrednji Evropi posveča posebno pozornost procesu integracije beguncev v srednjeevropskih državah. Da bi lahko bolje

⁹¹ Fielden.A., UNHCR Research paper NO. 158, Local integration: an under-reported solution to protracted refugee situations; str. 2–4; URL: <http://www.unhcr.org/486cc99f2.pdf> (7. 6. 2015)

svetovala vladam glede njihovih integracijskih politik, je UNHCR aprila 2009 predstavil dva pomembna dokumenta: Noto o integraciji beguncev v srednji Evropi in Agendo za integracijo beguncev v Srednji Evropi. Dokumenta podajata pregled, kaj integracija v praksi pomeni, in katere praktične ukrepe bi morale predvideti integracijske politike. V proces integracije so vključene številne strani, in sicer od pristojnih državnih in občinskih organov do nevladnih organizacij, sindikatov, šol, izvajalcev zdravstvenih storitev, bančnih uslužbencev in najemodajalcev ter mnogo drugih. Da bi lahko ocenila obseg in uspešnost integracije beguncev, je Agencija ZN za begunce v Srednji Evropi v sodelovanju s Skupino za migracijsko politiko (Migration Policy Group) razvila Orodje za merjenje stopnje integracije, ki ga sestavlja več kot 200 kazalcev. Osnutek orodja bo poskusno uporabljen tako v srednjeevropskih državah kot tudi drugje po Evropi za obdobje 18 mesecev. V prihodnosti bo to orodje ključen pripomoček pri ocenjevanju upoštevanja standardov držav članic EU, ki se navezujejo na integracijo beguncev in prosilcev za azil.⁹²

⁹² The UN refugee agency v Sloveniji, Spodbujanje integracije; URL: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/a/spodbujanje-integracije.html> (8. 6. 2015)

9. ZAKLJUČEK

Že pri samem začetku pisanja svoje diplomske naloge mi je postalo jasno, zakaj so se okoljski begunci sploh lahko znašli v tej kočljivi situaciji. Skozi prebiranje literature in analiziranje okoljskih beguncev me je vodila želja odgovoriti na vprašanje, ali je narava tega problema takšna, da ga je mogoče dolgoročno rešiti, ali pa bo ostal kronični problem današnje družbe. Neuveljavljenost termina »okoljski begunec« je zagotovo tista glavna ovira, ki onemogoča konkretno spopadanje v praksi. Dokler ne bo mednarodne definicije ali pa vsaj političnega sprejetja termina, bo kategorija teh ljudi prikrajšana za pomoč pri vnovični vzpostavitvi vsakdanjega življenjskega sloga. Do tega dne bo torej okoljsko begunstvo kronični problem in bodo premiki na bolje potekali prepočasi. Svet bi moral v tem primeru resno stopiti skupaj in z interesom primarne pomembnosti enkrat za vselej urediti položaj v stagniranju. Vedno več je tudi mnenj iz vrst raziskovalcev, ki trdijo, da je situacija izredno kočljiva. Pravica do statusa begunca zaradi naravnih pojavov in nesreč okoljskim beguncem ni zagotovljena, zato so jim kratene temeljne človekove pravice in svoboščine. Zanimivo je, da so spodbude za reševanje tega vprašanja tako majhne, kljub temu da bi posamezna država imela posredne koristi, v kolikor bi to obravnavala resneje. Za celovito spopadanje s tem je potrebno uskladiti tudi veliko število različnih političnih dejavnosti. To je nekaj, kar postavlja visoke zahteve na nivoju globalnega upravljanja. Opredelitev problema podnebnih beguncev je dinamična in ponuja preveč različnih vidikov razreševanja, kar je še ena dodatna ovira. Na globalni ravni bi bilo potrebno sestaviti poenoten program, katerega bi države članice implementirale v svoje zakonske okvire. To do danes še ni bilo doseženo zaradi prevelikih razlik v kulturnih in političnih prepričanjih strank.

Pogovor z Miho Nabergojem, ki že vrsto let dela kot pravni svetovalec za begunce na Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij v Ljubljani, je bil izredno koristen. Pridobil sem veliko uporabnih informacij s strani nekoga, ki se vsakodnevno ukvarja s tovrstnimi situacijami. Ko sva se dotaknila teme, zakaj kljub vsem naravnim pojavom in nesrečam, ki se zadnjih petnajst let vrstijo po svetu, položaj okoljskih beguncev še vedno ostaja neurejen, sva prišla do morebiti čisto logične razlage. V veliki večini naravni pojavi in nesreče prizadenejo velike države, katere lahko prizadete ljudi ob uničenju njihovega prvotnega domovanja znotraj svojih meja razselijo drugam. Šele ko

bo enkrat v manjši državi prizadeto večinsko prebivalstvo, zaradi česar ne bo druge rešitve kot prečkanje njenih meja za vnovično normalizacijo življenjskih razmer, se bo položaj okoljskih beguncev začel urejati prednostno tudi na mednarodno-pravni ravni. Na poti k dolgotrajni ureditvi tega kompleksnega položaja pa v prvi fazi manjkajo še osnovna človeška poštenost, empatija za sočloveka in vsaj malo boljša predvidljivost degradacije okolja. Narava bo proti človeku vedno v položaju premoči, zato nam ne preostane drugega, kot da jo začnemo spoštovati in glede na pretekle izkušnje, ki nam jih je zadala, preventivno prilagodimo svoje življenje morebitnim vnovičnim nesrečam. Nesreč izničiti ne moremo, z upoštevanjem že zadanih posledic pa lahko v prihodnosti le-te zmanjšamo. Vsa živa bitja si delimo en planet, zato bi si res lahko bolj intenzivno prizadevali uresničiti cilj lepšega in iskrenega sobivanja.

10. LITERATURA

Knjige :

- *Doupona Marjeta, Verschueren Jef, Žagar Igor, Retorika begunske politike v Sloveniji: pragmatika legitimizacije*, Mirovni inštitut, Ljubljana, 2001.
- *Framework for Durable Solutions for Refugees and Other Persons of Concern*, UNHCR Core Group on Durable Solutions, May, 2003, p. 5.
- *Goodwin Gill, Guy S, McAdam Jane, The refugee in international law*, Oxford University Press, New York, 2007.
- *Kristal-Andersson Binnie, Understanding refugees, immigrants and their children: a psychological model*, Studentlitteratur, Lund, 2001.
- *Ljubič Tone, Biti begunec: kako begunci in prosilci za azil doživljajo življenje v srednji Evropi*, Visoki komisar Združenih narodov za begunce, Regionalno predstavništvo za srednjo Evropo, Budimpešta, 2010.
- *Lynas Mark, Šest stopinj: naša prihodnost na toplejšem planetu*, Modrijan, Ljubljana, 2008.
- *McLeman, Robert A, Climate and human migration: past experiences, future challenges*, Cambridge University Press, New York, 2014.
- *Mednarodna organizacija za migracije, Integracijski pristop*, Mednarodna organizacija za migracije, Ljubljana, 2004.
- *Rakočević Slobodan, Debelak Slavko, Predpisi o tujcih in azilu/s komentarjem Slobodana Rakočevića*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1999.
- *Senker Cath, Why are people refugees?/Zakaj so ljudje begunci?*, Grlica, Ljubljana, 2006.
- *The UN Refugee Agency, Protecting refugees and the role of UNHCR*, Media Relations and Public Information Service, Geneva, 2009.
- *United Nations High Commission for Refugees, Convention Relating to the Status of Refugees*, Penguin Books, New York, 1993.
- *Uštar Barbara, Begunci kot tip mednarodnih migracij na primeru Slovenije v obdobju 1991–2000*, B. Uštar (diplomsko delo), Ljubljana, 2001.

Članki:

- *Dovžan Miro, Tretje tisočletje je tisočletje migracij: v Prehodnem domu za tujce v Ljubljani ne vedo več, kam z begunci*, v: *Gorenjski glas*, 1998, Letn. 38, št. 1, Kranj, 1985, str. 16.
- *Marolt, Dominika: Pravna ureditev statusa begunca*, *Pravnik*, 49 (1994) 7/9, str. 324–332.
- *Mahnič, Petra: Najvažnejši mednarodnopravni dokumenti, ki urejajo vprašanje migracij*, *Javna uprava*, 37 (2001) 3, str. 281–297.
- *Nerad Sebastian, Položaj prosilcev za azil v azilnih postopkih: ureditev nekaterih procesnih standardov v Evropski uniji in državah članicah*, v: *Javna uprava*, 1993, št. 1, Ljubljana, 2004, str. 71–90.
- *Sadl, Urška: Pravna narava azila*, *Javna uprava* 37 (2001) 3, str. 299–321.

7.3. Pravni viri

- *Ustava Republike Slovenije (URS)*, Ur. l. RS, št. 33/91, 42/97, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/06.

- Zakon o tujcih (ZTuj), Ur. l. RS, št. 1-9/91.

Mednarodni dokumenti:

- Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, Svet Evrope, 1994, Ur. l. št. RS-MP, št. 7/1994.
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Ur. l. SFRJ, št. 7/71, Ur. l. RS-MP, št. 35/92, št. 9/92.
- Konvencija o statusu beguncev in Protokol h Konvenciji o statusu beguncev, Ur. l. FLRJ-MP, št. 7/1960, Ur. l. RS, št. 35/1992, Ur. l. RS-MP, št. 9/92.

Internetni viri:

- Against Hunger, Situation worsening for Indonesian families displaced by volcanic eruption, 2014; URL: <http://actioncontrelafaim.ca/situation-worsening-for-indonesian-families-displaced-by-volcanic-eruption/> (12.4. 2015)
- Amnesty international novice: Akcijski načrt za ustavitev smrti beguncev in migrantov v Sredozemlju, 22. 4. 2015; URL: <http://www.amnesty.si/soseuropa-brifing-apr15> (19. 5. 2015)
- *António Guterres*, UN High Commissioner for Refugees, Climate change, natural disasters and human displacement: A UNHCR perspective, 2009, str. 3–4; URL: <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf> (22. 3. 2015)
- *Castles.S.*, New issues in refugee research- Environmental change and forced migration- Making sense of the debate, University of Oxford, UK, 2002, str. 1; URL: http://www3.hants.gov.uk/forced_migration.pdf (15. 3. 2015)
- Climate change could become the biggest driver of displacement: UNHCR Chief, New Stories, 2009; URL: <http://www.unhcr.org/4b2910239.html> (12. 2. 2015)
- Povzeto po Climate change, natural disasters and human displacement: a UNHCR perspective; str. 8; URL: <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf> (5. 2. 2015)
- Cultural Survival, Deforestation: The Human Costs; URL: <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/indonesia/deforestation-human-costs> (26. 4. 2015)
- Cultural Survival, Displacement and Development: Construction of the Sardar Dam; URL: <http://www.culturalsurvival.org/ourpublications/csq/article/displacement-and-development-construction-sardar-dam> (6. 5. 2015)
- Povzeto po Dnevnik, Ob svetovnem dnevu beguncev so se oglasile tudi nevladne organizacije, 20. 6. 2002; URL: <http://www.dnevnik.si/magazin/estrada/25680> (2.2.2015)
- Družba Makroskop, Begunes.si, Begunci v Sloveniji; URL: <http://www.begunec.si/begunci/begunci-v-sloveniji/> (23. 5. 2015)
- Povzeto po Encyclopedia Britannica, International Refugee Organization; URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/291218/International-Refugee-Organization> (6. 1. 2015)

- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic; Spremenjena in dopolnjena s protokoloma št. 11 in 14; URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf (10.2.2015)
- *Fielden.A.*, UNHCR Research paper NO. 158, Local integration: an under-reported solution to protracted refugee situations; str. 2–4; URL: <http://www.unhcr.org/486cc99f2.pdf> (7. 6. 2015)
- *Gentile.C.*, The Haiti earthquake, 2010; URL: http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1953379_1953494_1954262,00.html (20. 4. 2015)
- *Gerzina.V.*, Status okoljskih beguncev v mednarodni skupnosti, 2005, str. 8, 10, 21, 24; URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Gerzina-Valentina.PDF> (5. 2. 2015)
- *Hansen.F.;Mutbaraka.J.J; Ubricao.P.*; Repatriation, Resettlement, Integration: A study of the three refugee solutions; str: 7; URL: <http://www.theniapeleproject.org/files/Niapele-ScPo-Study2008.pdf> (4. 6. 2015)
- International Organization for Migration , 'Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence' (2009) str. 405; URL: http://publications.iom.int/bookstore/free/migration_and_environment.pdf (23. 5. 2015)
- Povzeto po *Jakobson.E.*; Global Policy Making on Climate Refugees – What is the problem; 2010; str. 31–33; URL: http://www.pol.gu.se/digitalAssets/1309/1309786_vt10-elin-jakobsson.pdf (28. 5. 2015)
- *Kajtazovič.T.*, Okoljske katastrofe samo lani razselile 22 milijonov ljudi; URL: <http://www.mladina.si/160372/naravne-katastrofe-samo-lani-razselile-22-milijonov-ljudi/> (4. 1. 2015)
- *Klavžer.K.*, Prenaseljenost Mati velike večine problemov našega planeta in s tem tudi nas, Internetni članek; URL: <http://www.preberite.si/prenaseljenost/> (15 . 5.2015)
- Povzeto po Konvencija o statusu beguncev iz leta 1951, V. poglavje; URL: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/konvencije/besedilo-konvencije-o-beguncih-in-njenega-protokola.html> (17 . 1. 2015)
- *Kovše.V.*, Novosti na področju ureditve azilnih postopkov, Ljubljana, 2006, str. 16; URL: <http://www.pf.uni-lj.si/media/diplomska.naloga.novosti.na.podrocju.ureditve.azilnih.postopkov.pdf> (11. 2. 2015)
- *Lam .A.*, Number of Environmental Refugees to Grow to 50 Million by 2020, 2012; URL: http://www.earthisland.org/journal/index.php/elist/eListRead/number_of_environmental_refugees_to_grow_to_50_million_by_2020/ (20. 2. 2015)

- *Leslie.J.*, The Struggle Over Dams, Displaced People and the Environment, 2007, str. 1; URL: http://www.alternet.org/story/46809/the_struggle_over_dams,_displaced_people_and_the_environment (3. 5. 2015)
- Povzeto po: *Masquelier.A.*, Why Katrina's victims aren't Refugees: Musings on a "Dirty" Word, *American Anthropologist*, 2006, Izdaja 108, št. 4, str. 2–3; URL: www.anthrosource.com (6. 4. 2015)
- *Maunt Merapi*; URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Merapi (11. 4. 2015)
- *Meybatyan.S.*, Nuclear disasters and displacement; URL: <http://www.fmreview.org/crisis/meybatyan> (13. 5. 2015)
- *Myers.N.*, Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century, stran 3; URL: <http://www.envirosecurity.org/conference/working/EnvironmentalRefugees.pdf> (18. 5. 2015)
- National Geographic, Educational Encyclopedic Entry: Climate refugee; URL: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/climate-refugee/?ar_a=1 (22. 5. 2015)
- National weather service, National hurricane centre, Hurricanes in history; URL: <http://www.nhc.noaa.gov/outreach/history/#ike> (2. 4. 2015)
- *Nayak.A.K.*, Development, Displacement and Justice in India: Study of Hirakud Dam, 2013, str. 1; URL: http://www.academia.edu/5137229/Development_Displacement_and_Justice_in_India_Study_of_Hirakud_Dam (28. 4. 2015)
- *Nayak.A.K.*, Development, Displacement and Justice in India: Study of Hirakud Dam, 2013, str. 398; URL: http://www.academia.edu/5137229/Development_Displacement_and_Justice_in_India_Study_of_Hirakud_Dam (12. 5. 2015)
- *Pehljan M.*, 2009, Emisija nemogoče. Delo; URL: <http://www.delo.si/clanek/94251> (26. 12. 2014)
- Povzeto po Red Orbit, Your Universe Online, Deforestation; URL: <http://www.redorbit.com/reference/deforestation/> (24. 4. 2015)
- Povzeto po Research report; The repatriation of returning refugees into their native society; str. 1–2; URL: <http://www.munol.org/uploads/ResearchReports/2015/GA%203%20%20The%20repatriation%20of%20returning%20refugees%20into%20their%20native%20society.pdf> (30. 5. 2015)
- Povzeto po Resources for Speakers on Global issues, Refugees; URL: <http://www.un.org/en/globalissues/briefingpapers/refugees/nextsteps.html> (10. 1. 2015)

- Refugee Studies Centre 'Environmentally displaced people, Understanding the linkages between environmental change, livelihoods and forced migration' (University of Oxford, November 2008); URL: <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/RSCPB1-Environment.pdf> (22. 5. 2015)
- *Silva da Silva, C.A.*, Brazil: Human rights and environmental refugees; URL: http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1692-81562013000100008&script=sci_arttext (27. 5. 2015)
- *Sir John Holmes*, Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Opening Remarks at the Dubai International Humanitarian Aid and Development Conference and Exhibition »DIHAD 2008 Conference«, 8 April 2008; URL: <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/YSAR-7DHL88?OpenDocument> (28. 3. 2015)
- *Stein, B.N.*, Refugee repatriation, return, and refoulement during conflict, str. 8; URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.500.8396&rep=rep1&type=pdf> (2. 6. 2015)
- The UN refugee agency v Sloveniji, Spodbujanje integracije; URL: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/a/spodbujanje-integracije.html> (8. 6. 2015)
- UNGA, 'Report of the Secretary-General, Climate change and its possible security implications,' UN Doc.A/64/350 (2009); URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/64/350 (27. 5. 2015)
- UNHCR; Chapter 1.3 Laying the Foundations for Integration: Planning goals; str. 17, 23 ; URL: <http://www.unhcr.org/3d985c8d6.html> (1. 6. 2015)
- UNHCR. 'Legal and Protection Policy, Research Series, Protecting People Crossing Borders in the Context of Climate Change Normative Gaps and Possible Approaches, str. 50; URL: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=542e9abd9&query=Legal%20and%20Protection%20Policy,%20Research%20Series,%20Protecting%20People%20Crossing%20Borders%20in%20the%20Context%20of%20Climate%20Change%20Normative%20Gaps%20and%20Possible%20Approaches> (24. 5. 2015)
- United States Institute of peace, Return and Resettlement of Refugees and Internally Displaced Populations; 10.7.17; URL: <http://www.usip.org/guiding-principles-stabilization-and-reconstruction-the-web-version/10-social-well-being/return-and-> (2. 6. 2015)
- Uredba o pravicah in dolžnostih beguncev v Republiki Sloveniji, člen 39; URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20041434> (23. 1. 2015)
- Povzeto po Zakon o azilu, člen 47(1); URL: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=42366> (13. 1. 2015)